

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 20. LEDNA 1932

ZA KČ 2.—

Intelligence a kapitalismus

FERDINAND PEROUTKA

Udělejte aspoň něco

KAREL ČAPEK

Oč vlastně jde

ZDENĚK FIERLINGER

Proč Engliš sanoval

Spisovatel ze SSSR

N. MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ

Program mladé generace

JOSEF TROJAN

Pokolení, které nezná pomeraně — Vojín Q panu generálovi Syrovému — Na chvíli v SSSR — Baxa zvítězil — O obtížích lidí praktických — Radikální národovci — Svědectví z Ruska

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

V knize **MARSYAS**

čili NA OKRAJ LITERATURY
VYPRAVUJE KAREL ČAPEK
o krvácích, anekdotách, detektivkách, o pohádkách, pornografii, lidovém humoru,
o kalendářích, dětských říkadlech, české řeči.

Stran 262. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 45.—. Prvých 50 výtisků číslovaných, autorem podepsaných, tištěno na holandu po Kč 60.—.

DOSTANETE V KNIHKUPECTVÍ FIRMY
FR. BOROVÝ. PRAHA II., NÁRODNÍ 18

BANKOVNÍ DŮM PETSCHER A SPOL.

PRAHA II,
BREDOVSKÁ 18

ADRESA TELEGRAMŮ: PETSCHERKOMP

g. grinko **PĚTILETKA** pětiletý plán SSSR obraz jeho problémů Přeložil Bedřich Václavek 284 str. a mapa plánu. Brož. Kč 45.—

U VŠECH KNIHKUPCŮ
A V NAKLADATELSTVÍ FIRMY
FR. BOROVÝ, PRAHA II, NÁRODNÍ 18

„Je to velkolepá koncepce a reální výzva kapitalismu. Budou-li socialisté moci dokázati možnost centralisovaného plánovitého hospodářství a centralisovaného koordinace průmyslového systému pak si musíme položit otázku, dovede-li kapitalismus najíti cestu jak vtělit tyto metody do své stavby, nechce-li odstoupiti své místo socialismu.“

Raymond T. By.

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu noticku zasláný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Hledám malý byt s příslušenstvím (jednu nebo dvě místnosti) pod uzavřením ve vnitřní Praze. Nabídka	do administrace t.l. pod číslem 44.	nistrace t. l. pod číslem 45.	bídky do administrace t.l. pod č. 46.	značky. Nabídka do administrace t. l. pod číslem 47.	chovatele za nepatrnou odměnu. Zn. Profesor a spisovatel do adm. t. l. pod č. 48.
	Hledám zařízený pokoj v Praze II. Nabídka do admi-	Hledám překladatelskou práci z francouzštiny. Na-	Koupím starší rádiovou stanici s amplicionem dobré	Vašemu hochu dom. učitele a vy-	

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 2. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: —fp—: Nezapomínejte na Františka! — RUDOLF PROCHÁZKA: Tragikomedie reparací. — Ing. V. HAVEL: Slovo má automobil. — RICHARD WEINER: Proč se vede malířům špatně. — GAMMA: Rub krásné medaille. — STULTUS: Pokolení, které nezná pomeranč. — Jinak v Anglii, jinak u nás. — Před nesnadnou konferencí. — Budou se vracet peníze. — Několik let po vyjití jedné knihy. — Žurnalisté nejsou úředníky zahraničního ministerstva. — Nesnáze zlevňování. — Inteligentí na levici. — Kdo vyvolává nedůvěru k politickým stranám? — Je krise, protože se zhroutily ceny, nebo se zhroutily ceny, protože je krise? — Nestrannost soudcovská. — Důvěra — k čemu a ke komu.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 12/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Inteligence a kapitalismus

I.

Základní zjištění.

Základ, z něhož budu vycházeti, jest tese: kapitalismus existuje. Jest vůbec třeba takového zjišťování? Socialisti se možná útrpně usměje a zeptá se, proč nepovažují za potřebné také výslovně konstatovati, že peníze existují, že kamení existuje, že den a noc existují. Nikoliv však všem lidem jsou tyto věci tak jasny jako socialistům. Žije kolem nás masa lidí, kteří na to jaksi nevěří a považují kapitalistický způsob výroby za jediný přirozený, nikterak něčím zvláštní způsob výroby. Dělalí si o něm právě tak málo myšlenek jako o vzduchu, který vdechují. Tito lidé nikdy nemohou pochopit současnou hospodářskou krizi, která je v první řadě nesnázami kapitalistického řádu. Je nyní obzvláště nutno, aby demokraté nedali se kapitalismem jen trpně unášeti, je-li dokonce neznámo, kam. V dnešním hospodářském řádu jsme my všichni pasažéři, a u kormidla stojí majitelé výrobních prostředků. Ačkoliv se ještě tváří hrdě, jsou zřejmě diskreditováni tím, že nás dopravili na písčínu. Co učiní pasažéři na lodi, zjistí-li, že kormidelník je poloslepý, lehkomyšlný nebo opilý? Nepochybně s ním začnou energickou pŕtuku o kormidlo. Také demokratický stát měl by se zbaviti své pasažérské role v dnešním hospodářském řádu. Jest mu státi se vůdcem ve věcech, kde je z nesmělosti dosud jen divákem.

Jsou některé politické strany, které se skoro specialisovaly na zastírání faktu kapitalismu. Vyrábějí sociologickou mlhu. Pan dr. Kramář vždycky ještě může skliditi potlesk na schůzích, řekne-li (a říká to často): „Povídají o nás, že jsme kapitalisté. Podívejte se, jací jsme my kapitalisté. Za války jsme všichni putovali po vesnicích s ruksakem na zádech.“ Pan dr. Kramář má pravdu: velká většina členů jeho strany, jako vůbec velká většina členů všech stran, nejsou vůbec žádní kapitalisté. Ale jsou to lidé, kteří ještě neztratili sociální naivnost. Opravdových kapitalistů jest nepatrně. Kdyby se dopustili té chyby, aby se samostatně organisovali, nepřivedli by to dohromady ani na jeden mandát do parlamentu. Jejich politická síla je v armádě sociálně naivních, kterou vedou, tváříce se, jako by kapitalismu na světě nebylo. Také jim slouží nedostatek fantasmie lidí, kteří si nedovedou představit prospěšnou a blahu zdrcující většiny nikterak nebezpečnou změnu.

O socialistech je to zbytečno zvláště připomínat. Ale nečetl jsem ani jednu knihu moderního a opravdového poválečného liberála, ať z Německa, ať z Anglie, z Itálie či z Francie, aby v ní tvrdý, pichlavý a hranatý fakt existence kapitalismu nebyl zjištěn a kritisován. Četl jsem i ostrou kritiku kapitalismu u leckterého konservatíve, u takového ovšem, jehož konservatívnost vyplývala z jiných pohnutek než z majetkové úzkosti. Bylo lze čísti podobné projevy i od katolických hodnostářů. Tedy nejen socialisté,

nýbrž i liberálové, katolíci, část konservatívců a mnoho rozumných lidí, kteří stojí mimo všechny strany, si uvědomují, že kapitalismus není ideálně prostupný vzduch, nýbrž vlivný, těžký a v mnohých věcech škodlivý fakt; že existuje tlak, sobectví, dravost velkého kapitálu, a že ona zdrcující většina lidstva nemá zájem, aby hospodářské poměry byly zachovány v dnešní podobě; že škoda začíná převažovati prospěch.

Ve čtyřech funkcích.

My, kteří píšeme do tohoto časopisu, jsme u radikálů smutně proslulí jakožto liberálové, pragmatisté, hlasatelé zdravého rozumu a zastánci střední cesty. Ve všech těchto funkcích či vlastnostech se musíme rozcházet s dnešním kapitalismem.

Jakožto liberálové: kapitalismus už dávno nepodporuje věc svobody, ani jí neprospívá; jeho osvobozující role, kterou kdysi také hrál, byla skončena před desíletími; dnešní hospodářská krize skoro vyučuje jako učitel zvláště k tomu zjednaný, že tento hospodářský řád není schopen milionům lidí zajistiti bezpečnost živobyti; bez určitého hmotného blahobytu není svobody, která by stála za řeč; nezaměstnaný nebo mizerně placený člověk má všechnu svobodu formální, ale žádnou faktickou.

Jakožto pragmatisté: pragmatismus je směr filosofický, který, jak známo, každou myšlenku potvrzuje zejména podle praktického prospěchu, jaký přináší rodu lidskému. Kdybychom soudili, že dnešní hospodářský stav přináší lidskému rodu prospěch nebo, přesněji řečeno, prospěch, který nějakým jiným reformovaným systémem by nemohl býti lehce překonán, jistě bychom nezasluhovali jména filosofů, t. j. těch, kteří milují moudrost. Celá zkušenost poslední doby tomu trpce odporuje, a kdybychom to i chtěli hlásati, nikdo by nám to nevěřil.

Jakožto hlasatelé zdravého rozumu: právě proto, jestliže dovolíte. Zejména zdravý rozum snáší proti dnešnímu stavu tolik argumentů, že už jiných ani nepotřebujeme. Jestliže na jedné straně je bída a na druhé se pálí zboží, jestliže proti frontě těch, kteří vyrábějí, ale nemají komu prodat, stojí fronta těch, kteří by chtěli koupit, ale nemají zač, jestliže proti nadvýrobě stojí podkonsum, jakých ještě dalších argumentů potřebuje zdravý rozum, aby tento stav cítil jako něco sobě cizího? Abych nesouhlasil s kapitalismem, nepotřebuji provádět rozvod od zdravého rozumu, ačkoliv to bývá často doporučováno lidmi, kteří pro nějakou osobní pokřivenost vidí v něm podezřelou vlastnost: právě zdravý rozum je nejbohatším zřídlem nesouhlasu s kapitalistickými poměry. Jsou dva druhy lidí: někteří sedí doma na pohovce a mají se při tom za hrdinného radikála. Jiní, ani kdyby věšeli posledního továrníka na luncernu, nebudou se při tom pokládat za obzvláštní radikály, nýbrž budou se domnívat, že střízlivě usku-tečňují nějakou poučku zdravého rozumu. Tyto dva typy mohou provádět stejnou věc, třeba odsuzování kapitalismu, ale pro psychologický rozdíl nikdy se

nemohou dohodnúť. První se při tom nejdříve pobeží podívat do zrcadla a budou volat: ó mládeži, ó historie, mé čtenářstvo, mé posluchačstvo, má milá, všichni se podívejte, jaký jsem já radikál! Druzí se naopak možná i podívají, že, poctivě sledující úsudek rozumu, dostali se mezi radikály. Ne, naprosto nepotřebujeme se vzdávat zdravého rozumu. Kdybychom ztratili zdravý rozum, ztratili bychom zároveň hlavní důvod, proč se s dnešním kapitalismem rozejít.

Jakožto zástupci střední cesty: setrvávají v dnešním kapitalistickém stadiu dávno už není střední cestou, protože to vůbec není žádnou cestou. Je to setrvávání na jednom místě, které, jak se ukazuje, je nepříjemné, bahnité a společenskému zdraví na škodu. Střední cesta je cesta, na což nesmí být zapomenáno, Lotova žena, která se obrátila v solný sloup, je právě tak málo vzorem, jak postupovati střední cestou, jako kapitalista, který svými zálibami i zájmem uvázl na dnešních poměrech a přál by si je proměnit v zkamenělinu.

Marx neměl i měl pravdu.

V době konjunktury debatovávalo se po obědě o tom, zda Marx měl pravdu. Prosperita působila dobré svědomí i sebevědomí, i usuzovalo se většinou spokojeně, že Marx neměl pravdu. Zjišťovalo se zejména, že kapitalismus nevyvíjí se směrem hromadění kapitálu v několika málo rukách, nýbrž že moderním typem kapitalismu je akciová společnost, jejíž kapitál patří celému množství drobných akcionářů. Z toho lehkou vyplývala otázka: jaký pak tedy kapitalismus? Mluvílo se o demokratisaci kapitálu, uváděly se pohnutlivé a povzbuzující případy dělníků, kteří získali do svého majetku několik akcií. Toto všechno je pravda. Typ kapitalisty, který pracuje jen svými penězi, je čím dále tím vzácnější. Nový kapitalista opatřuje si peníze, ať formou akciové společnosti nebo výpůjčkou u banky, od široké veřejnosti, z úspor drobných lidí. V tom tedy Marx neměl pravdu, ale, jak už dnes všichni kritičtí lidé cítí, měl pravdu v důležitější věci. Nezáleží tolik na tom, jak si podnikatel opatřuje kapitál, jako spíše na tom, jakým způsobem kapitalismus vyrábí — ať už za nákupem vlastní, nebo za vypůjčený „demokratisovaný kapitál“. Právě nynější krize ukazuje, že Marx měl pravdu, učil-li, že kapitalismus vyrábí způsobem neplánovitým, anarchistickým, a že nutným důsledkem toho jsou periodické zhoubné krize. Právě v „Komunistickém manifestu“:

„Obchodními krisemi ničen bývá pravidelně nejen velký díl vyrobených produktů, nýbrž současně také velká část už vytvořených produktivních sil. Takovými krisemi vznikají společenské epidemie — epidemie nadvýroby — jež by byly všem proslých dobám nepochopitelnými. Společnost ocitá se nenadále ve stavu barbarském, zdá se, jako by jí hlad i všeobecná vojna byly odřizly veškeré životní prostředky; průmysl a obchod zdají se zničenými, a proč? Ponevadž společnost vládne příliš velkou civilisací, má příliš mnoho životních prostředků, příliš mnoho průmyslu, příliš mnoho obchodu... Čím překonává buržoasie takové krize? Jednak vynuceným hubením spousty výrobních sil, jednak dobýváním nových odbytišť a důkladnějším vykořisťováním všech trhů. A co to znamená? Jsou tím připravovány ještě všestrannější i mohutnější krize a umenšování prostředky, jak takovým krisím předejít.“

Není na nás, abychom tomu odporovali. Po zkušenostech posledních dvou let ztratili jsme všechnu chuť polemizovati proti této analýze. Ostatní mnozí eko-

nomové z nesocialistického tábora nemluví dnes mnohem shovívavěji. Před osmdesáti lety stála tato slova v komunistickém manifestu. Dnes mají státi v manifestech demokratických. Jestliže demokracie nechce, aby z této správné analýzy vyvodil důsledky někdo jiný, kdo by je uskutečnil nepochybně v přehnané a po mnohých stránkách barbarské formě, musí je vyvodit sama. Musí podrobit kapitalismus rozumnému plánu. Musí regulovat toto dravé řečiště, přes to, že všichni hastrmani v něm ujišťují, že to nejde.

Marx měl pravdu také v tom, že ten hospodářský systém, který měl před očima on, jako jej máme my, se řídí zejména motivem zisku, a že by byl možný jiný systém, který by se řídil zejména motivem rozumu a humanity. Dnes je málo důvodů zacházeti s Marxem pohrdavě.

Ferd. Peroutka.

(D o k o n č e n í.)

p o z n á m k y

Vojín Q panu generálovi Syrovému

Pane generále,

před několika dny jsem ve svém provinciálním městě slyšel v radiu výtah Vaší řeči, prosloušené nedávno ve Štefánikově domě, a potom jsem četl v novinách výtah ještě obsírnější. A četl jsem tam, že jste byl v přeplněném sále uvítán p. ministrem vnitřním drem Slávikem, že jste se pozdravil s hosty, mezi nimiž byli p. ministr dr. Viškovský, p. policejní prezident dr. Dolejš, pp. poslanci David a Humelhans, jakož i že jste přijal hlášení generality. Opakuji si to tu všechno proto, že je to takové dosti nezvyklé zahajování přednášky a že to tedy jistě muselo působit vynikajícím dojmem.

Potom jste, pane generále, mluvil. Nevím všechno, co jste pověděl, přirozeně; sleduji pouze postup Vašeho vojanského uvažování v novinářském referátu, kde, jestliže se nemýlím, schází i to, co řekl hlasatel do radia: že jste se vyslovil proti zkrácení presenční služby. Nu budiž; za Rakouska bych byl býval musel sloužit tři roky a za Marie Terezie to bývalo ještě horší, zaplať Pán Bůh za těch osmnáct měsíců. Není mi sice tak docela jasno, co t a m celý ten čas budu dělat (jsem totiž zatím jenom vojín na trvalé dovolené: student), aspoň můj bratr, který tam je teď už druhý rok, ani dobře neví, proč vlastně musí ještě pořád dostávat žold a erární stravu, když by se mohl doma krásně připravovat k učitelské zkoušce způsoblosti. Jeho kolegové, které na vojnu nevezal, tu zkoušku totiž už mají za sebou; někteří dokonce učí už i na měšťanských školách. Ale jak jsem řekl: dobré je to, mohlo to být horší.

Ukázal prý jste ve své přednášce, pane generále, jak mnoho nepochopení a nedůvěry k armádě je ještě v našem občanstvu, a příčinu vidíte prý v tom, že rodina a škola nevychovávali budoucí brance ve správných představách o vojenské službě. To je, pane generále, malé nedorozumění: není nepochopení a nedůvěry k armádě, nepochopení a nedůvěra jsou k válce. A to je, myslím, podstatný rozdíl. Ti chudáci z Podkarpatské Rusi a odjinud, kteří se na vojně najedí, ti nemají proti armádě ničeho; a my, kteří se najíme i doma, my proti ní nemáme také ničeho. Pro svoji osobu se dokonce domnívám, že jí budu vděčen za to, že trochu narovná moje tělo, pokřivené nad knihami. Proti armádě nemá tedy nikdo ničeho, my je máme všichni rádi, ty naše khaki-chlapce i jejich důstojníky i jejich generály, třebaže si o těch posledních někdy s úsměvem myslíváme, že jsou na vojáky tak trochu korpu-lentní; ale jak, pro boha, můžete chtít po našich rodinách a po našich učitelích, aby z nás vychovávali už od dětství vojáky, když naši otcové prožili — anebo i neprožili — světovou válku, a když naši učitelé mají za sebou totéž, co naši otcové?

Ano, možná, že řeknete, že vlast a její velikost, její svoboda a její podíl na lidské kultuře jsou veliké věci, pro něž je důstojno přinášeti oběti. Říkáte vlast, pane generále, a skoro byste mi tím krátkým slůvkem fukal na srdce. Ale Vy víte, pane generále, stejně dobře jako já, a lépe než já, že ta vlast není jenom to, co milujeme, a že budu-li hájiti své vlastní,

že budú hájiť také nedotknuteľnosť osobných dvanásť kont brí Stříbrných, že budú hájiť zbytky, že budú hájiť lidi, ktorí si z mé vlasti udělali pohodlný chlívček, že budú hájiť zásadu, podle které p. ředitel X Y má měsíčně padesát tisíc a na Nový rok půl milionu, a podle které havíř dělá dvě šichty týdně, ach, Vy to víte, pane generále, stejně dobře jako já, proč je nám mladým hloupě okolo srdce, uvážíme-li, že bychom také za tohle to měli vláčet svoje střeva po terénu. Proto byste vy, vojáci, když chcete statečnost a přesvědčení obránce vlasti, se měli snažit o reformu vlasti.

O tom rozpočtu, jak jste o něm dále mluvili, to Vám řeknou lidé povolanejší, penězům já nerozumím. Jenom doufám, že není-li to — podle Vašeho mínění — rozpočet vojenský, na kterém je třeba šetřit, že jím není ani rozpočet školský. (Pro nestrannost: doufám, že svoje zbraně vyrábíte hospodárněji než Státní nakladatelství svoje čítanky pro obecné školy.)

A konečně, abychom si dokonale rozuměli: píšu svůj dopis v den, kdy se v našem městě koná jakýsi tábor lidu, na kterém se má mluvit pro mír. Uprímně řečeno: nešel bych tam ani za nic. Proč, prosím Vás? Vždyť je to stejně pro kočku. Ať se na takovém táboru volá „Již nikdy válku“, či „Nie wieder Krieg“ nebo „La guerre? Jamais de la vie!“ — ono to vyjde na jedno: pošle se resoluce a adresát ji hodí do koše. Já bych to na jeho místě udělal také. Protože jedno je jisto: až mne bude potřeba, já tu flintu nezahodím, myslím, že se ji za těch osmnáct měsíců, které mne čekají, naučím mít docela rád. Dokonce se domnívám, že k tomu mám jisté vlohy: jak mám špatnou paměť pro citáty a anekdoty, tak si pamatuju z Baudelaire větu, že pouze tři lidé mají právo na život: kněz, básník a voják, a tak si pamatuju jenom jednu anekdotu: Jeden císař (nevím který, ale jsem přesvědčen, že to mohl být pouze Napoleon, jiný takových vojáků neměl) představoval druhému císaři, který byl nedlouho před tím jeho nepřítelem, gardu svých vojáků. „Znamením jejich statečnosti,“ povídá, „jsou jízvy, které mají na tvářích.“ „Ach,“ povídá ironsky ten druhý (byl to jistě nějaký Němec), „a copak řeknete o těch, kteří jim ty jízvy způsobili?“ Ten první se zarazil a nevěděl, co by řekl. A tu voják, na jehož tvář všechny císaři svému bývalému nepříteli ukazoval, porušil všechny předpisy, vystoupil z řady a povídá: „Ti jsou mrtví, Sire!“

Já tedy tu flintu nezahodím, pane generále, to Vám slibuju na svou čest, ale, je-li toto moje gesto statečnosti, statečnost za statečnost, upřímnost za upřímnost. Přiznejte statečně a upřímně, že jste krivdil našim rodinám a našim učitelům, obviňuje je z laxnosti: oni to s námi myslí podle svých zkušeností co nejlépe. A myslí-li to dobře s námi mladými, myslí to jistě dobře i se svojí vlastí, protože, jak se říká, my jsme její nadějí. Chyba je snad v tom, že se tu a tam zamyslíme nad dědictvím, které máme už brzo spravovat, že myslíme trochu více, než se snad myslivalo, že čteme knihy strašidelnější, než jaké jste v našem věku čítával Vy, pane generále. A nejhorsí je, že teď už i válečné filmy jsou natáčeny zvukově: je z nich slyšet, jak ti ranění a umírající strašlivě řvou.

Ano, pane generále, bude-li to třeba, já tu flintu nezahodím. Ale uznejte, že by bylo krásnější, kdybych měl jistotu, že se za mémi zády neschovávají se svými konty a zbytky lumpi, kteří říkají: Já jsem také vlast! Nešlo by to nějak udělat?

Přeju Vám, pane generále, všeho zdaru. *Vojín Q*

Na chvíli v SSSR

Nejprve několik čísel: SSSR (v r. 1928) mělo 145,493,000 obyvatel; Moskva (1926) 2,019,453 obyvatel; republika československá (1930) 14,726,158 obyvatel; Praha (1930) 848,081 obyvatel. — Byl-li někdo jeden měsíc v SSSR, jest to asi tolik, jako by prodlél v naší republice tři dny; byl-li někdy tři dny v Moskvě, jest to asi tolik, jako by projel Prahu autocarem, prohlédl si — ovšem jen letmo — nějaký ústav a poseďel chvíli v některé kavárně. Byl-li někdo jeden měsíc v SSSR, jest to asi tolik, jako by u nás den věnoval prohlídce Prahy, aby se pak jen na skok podíval do Plzně, Zlína, na skok na Slovensko, aby pak výletem na Karlův Týn ukončil tyto tři dny, ztrávené u nás. Dobrému novináři stačí i tyto tři dny, aby si nasbíral celou řadu dojmů, aby si srovnal leccos, co o nás v cizině četl a slyšel, s tím, co u nás viděl. Nasbírá si řadu dojmů, poznatků pro řadu causerií a reportáží. Ale sotva si za ty tři dny z vlastního pozorování — ne tedy z literatury o nás — může nasbírat tolik materiálu, aby mohl napsat knihu, která by mohla být závažným svědkem o našem vývoji politickém, kulturním a sociálním. Je docela přiměřeno, že cizinci, který k nám zavítá, ukazuje se to, čím se mížeme a chceme pochlubit. Tak to dělají i jinde. I v SSSR. Nemusí tu být zlý úmysl; nemusí tu být úmysl jít ve šlépě-

jích Ruska, které stavělo Potěmkinské vesnice. Takový poutník sotva má možnost vidět vedle lice i rub, vedle světlých stánků i stíny. Ukážeme mu — jen letmo — některé moderní čtvrti a moderní stavby; ale nemá tolik času, aby si zašel do barákových kolonií; nevěřím, že v SSSR dávají návštěvníkům klapy na oči, aby viděli jen to, co mají vidět. Dávají jim i možnosti, aby si informace, kterých se jim dostane, ověřili bezprostředními hovory a dotazy. Nadto tyto návštěvníci jsou uváděni do podniků, o nichž nemohou vydati objektivní posudek, protože neovládají problém, o který jde. Na Dněprostroj bude se jinak dívatí novinář, kterého ohromí rozloha, ruch, obdiv techniky; jinak se bude naň dívatí technik, který v této otázce jest doma. Na kolchoz nebo sovchoz se bude dívatí jinak literát a jinak člověk, který má praktické znalosti zemědělské. Chtějí-li se lidé obdivovat technice a poklonkovat mašinismu, není potřeba jezdit do SSSR; stačí se připojit k některé z četných exkurzí do různých průmyslových našich závodů. Velmi málo věřím, že většina z těch, kteří tak obdivují stroje a průmyslové podniky v SSSR, znají aspoň v hlavních rysech práci českých inženýrů. Jejich obdiv ruského stroje jest někdy tak naivní, že působí dojmem, že po prvé viděli elektrárnu, průmyslový podnik. Ty, kteří dovedou tak hezky psátí o ruských institutech, bylo by dobře provést řadu našich ústavů; musili by doznatí, že i u nás jest skryta v těchto ústavech velká práce, i když není zabalena do papíru pětiletky. Jako nemůže vydati závažný soud o naší republice ten, kdo v ní byl tři dny, jako nemůže nikdo posoudit práci Velké Prahy, kdo ji viděl z autocaru, tak nemůže vystupovati jako hlavní svědek o SSSR ten, kdo tam byl jeden měsíc. Chci tvrdit, že jest mnoho těch, kteří nebyli na chvíli, na skok v SSSR, a mají o SSSR lepší obraz, protože si ho těžce tvořili z celé řady knih, statistik, novinářských článků, projevů a polemik. Ti, kteří si vyjedou na chvíli do SSSR, mohou napsat dobrou reportáž, dobrou causerii; tento obor literatury má svůj smysl a půvab, který v dnešní době roste. Ale není to literatura, která by stačila k tomu, abychom si mohli utvořit spravedlivý úsudek, tím spíše, že vidíme, jak často autor vtípem, nekritickým obdivem, drobným obrázkem se přenáší přes místa, kde čtenář by žádal odpovědi obšírné, obrněné čísly i fakty. Tito lidé nerozšíří okruh těch, kterým jde o objektivní informaci o SSSR, jako o jednom největším sociálním pokusu, kterým jde o kladný poměr k té velké práci v SSSR; ti se nespokojí reportáží z několika dnů tam, kde SSSR po léta buduje, zápasí, chybuje, staví. *V. G.*

Baxa zvítězil

Přišla zpráva o tom, jak Nekolný zvítězil nad Raffertym na body; to byla zpráva, kterou dychtivě očekával slušný kus Prahy, velká část republiky, i ta, která se vůbec nezajímá o box. Týž den byl v Praze zvolen poznovu starostou dr. Baxa. Tuto zprávu málo kdo čekal, ne snad, že by čekal zprávu, že bude zvolen někdo jiný, ale prostě proto, že málo lidí se v Praze o to opravdu zajímá. Těžko rozhodnout, pokud na tomto nezájmu má podíl nezájem o pražskou obec, o to, co se děje na radnici, nebo přímo osoba dra Baxy. Říká se, že jest populární. Marně pátráme po nějakém velkém činu dra Baxy, který by měl právo ho učinit populárním v pražském obyvatelstvu. Říká se, že jest populární proto, že chce českou, slovenskou Prahu. To mu vyneslo sympatie na politické pravici; ale zase marně pátráme, kde se postaral, aby Praha byla českou, slovenskou. Nestačí nám ovšem přisnout dra Baxy na pražské Němce, jeho energický boj proti německým nápisům, německým jídelním lístkům. Z toho má velmi málo zejména ona část pražského obyvatelstva, která má jiné starosti než ty, jaké jídelní lístky jsou v pražských restauracích. Neslyšeli jsme nikdy o tom, že hradecký dr. Ulrich chtěl vybudovat z města, kde po desetiletí působí, město slovenské; ale jeho jméno bude vždy připomínáno těmi, kteří budou ukazovati na to, co dovede vytvořit jednotlivce, má-li své město rád, a chce-li je vybudovat dobře a moderně. Dost dlouho byl dr. Baxa starostou v Praze. S jeho jménem není spojena žádná větší iniciativa, s kterou by zasáhl do toho či onoho úseku vývoje moderní Prahy; jeho neutralita někdy přecházela přímo v bezbarvosť. A to vše dohromady vedlo k tomu, že lidé v Praze málo zajímalo, kdo byl zvolen pražským starostou. *V. G.*

O obtížích lidí praktických

Týdeník „Čin“ poučil nás v posledním čísle o dvou věcech: 1. že socialismu jde o otázku vlastnictví, 2. že pětiletka je socialistická. Nutno se obávat, že příště nám vylouží, že Lenin byl socialista, že koně žerou oves a že v létě bývá horko. Je to obvyklá horlivost učitelů, kteří se jimi stali včera. Jak

hloupí ovšem bychom byli my v „Prítomnosti“, kdybychom nevěděli, že pětiletka je socialistická a že socialismu jde o otázku vlastnictví! Ale je vůbec možno věřit v takovou abnormální hloupost? Jde asi o něco jiného. Socialismus by ovšem přestal být socialismem, kdyby se přestal zabývat otázkou vlastnictví; a pravděpodobně by vůbec chytrí lidé přestali být chytrými lidmi, kdyby se tou otázkou vůbec nezačali zabývat. Máme v ústavě větu, že soukromé vlastnictví je omezeno zákonem, a pravděpodobně tam ta věta nebyla dána pro parádu, nýbrž proto, aby bylo jasno, že princip soukromého vlastnictví nesmí jíti proti zájmům celku a nad ně. Jestliže jsme pravili, že otázka konumu může nyní i pro socialismus býti důležitější otázkou než ta, komu patří továrny, nebyli jsme přepadeni náhlým zatemněním paměti, pokud jde o jádro socialismu, nýbrž vedl nás smysl pro aktuální situaci. Ať se jdou pánové zeptat socialistů, proč socialisaci nezařazují do svého aktuálního programu; za to my nemůžeme. Konsum může i pro socialisty býti dnes důležitější otázkou než vlastnictví, poněvadž za dnešních poměrů mohou daleko spíše hnouti s onou otázkou než s touto. Obtíže lidí praktických jsou patrně za všech dob stejné. R. 1848 zakazovali Havlíčkovi vysloviti se pro cokoli jiného mimo pro republiku. Na to odpověděl: kdybychom se sešli nyní v pralesích amerických a zakládali tam nový stát, zajisté bychom udělali republiku; ale zde je ještě starý a dosud mocný stát, a my musíme počítat s tímto státem a dát si program takový, jaký je v něm možno uskutečnit. Také my můžeme říci: kdybychom se sešli v pralesích amerických a tam zakládali nový stát, jistě bychom si nevybrali jednotlivé muže a neřekli jim: tobě bude patřit tato továrna, tobě ona, tobě opět pole, a my ostatní budeme u vás sloužit. Ale také dnes je zde dosud mocný stát, ve kterém socialistické smýšlení nemá většinu, a socialismus musí provádět svůj program uvnitř tohoto státu. Musí míti tedy aktuální minimální program, který se dá v nynějších poměrech prosadit. Myslí-li pánové v „Činu“, že tyto poměry se dají překonat revolucí, tedy ať to jasné řeknou. Je nutno je při té příležitosti upozornit, že revoluce v západní Evropě mají ve zvyku dopadati jinak, než levice očekává; také v Německu radikální levice už třináct let volá po revoluci, a když snad nyní konečně přijde, bude to, ku podivu, revoluce fašistická. Z toho je vidět, že evropský socialismus dělá dobře, když se na převraty nespolehá: dopadají proti němu. Musejí tedy socialismus a rozumní lidé míti nějaký praktický aktuální program i v době, kdy své maximální požadavky rozvinouti nemohou. Jen v této souvislosti jsme mluvili o konumu jako o důležité socialistické věci, a nikterak jsme nechtěli dnes i dětem obecně známý socialistický program vymazávati z paměti lidstva. Byla by to také, jak každý uzná, marná práce.

„Čin“ může, chce-li, pokračovati ve svém zaměstnání, které spočívá v poučování nás o stu věcech, jež jsou nám dávno známy; může také dále psáti ve všech hlavních věcech totéž co my, a při tom nás pokládati za opatrníky, kdežto sebe za radikály, jak se sluší a patří. Je-li toto rozlišování vhod jim, nám také. Vždycky jsme literární démonky pokládali za hlavní obtíž v tom, aby vítězně pronikly některé zásadní levé myšlenky. Stačí, aby se kolem seběhlo několik takových démonků (nedávno jeden z nich na schůzi prý hlásal starým paním nutnost démonické výchovy dětí), a už tam deset let tráva neporoste a všichni rozumní lidé budou disgustováni. Nikoliv levé myšlenky, nýbrž literární a papírové duše pokládáme za sobě nepřátelské. Snaží-li se někteří lidé, aby levé myšlenky vypadaly především prakticky. Počínají-li si oni tak, aby lidé se změny báli, my si raději počínáme tak, aby lidé (i ten široký neutrální střed) si změny přáli a viděli v ní prospěch pro sebe. Je v tom rozdíl, kterého bychom se nechtěli vzdáti.

—fp—

Radikální národovci

V poslední době došlo k rozkolu mezi našimi fašisty a „Stráž Říše“, dříve orgán R. Gajdy, přešla do rukou protigajdovské opozice, zatím co velmi prořídle řady stoupců R. Gajdy musily si založiti nový orgán, „Fašistické listy“, které využily vánoční nálady, aby poprosily své čtenáře, aby něčím přispěli k zajištění existence vůdcovy. V Praze Gajda upadl v zapomenutí; má drobné a přehodné úspěchy na jihočeské vesnici, které však nevydávají dohromady tolik, co by vyneslo jeden mandát do Národního shromáždění.

Ti z fašistů, kteří se solidárně postavili za „Říšskou Stráž“, dali si jméno „Radikální národovci českoslovenští“, které vede „Rada sedmi“. Tito Radikální národovci předložili v těchto dnech svých stoupcům v „Říšské Stráži“ program, který nemá významu tím, že za ním stojí hnutí, jež by něco zname-

nalo. Ale program jest zajímavý jako dokument: umožňuje nahlédnouti do myšlenkového rozpoložení lidíček, kteří jednou jsou na pravici národní demokracie, pak zase u Gajdy, aby od něho utíkali buď k Stříbrnému nebo k Radikálním národovcům. Jsou to stále titíž lidé. Program těchto Radikálních národovců ukazuje, že tato drobná hnutí — není-li slovo „hnutí“ nadsázkou — žijí z nálady spasitelské, z myšlenkového chaosu části středních vrstev. Byl-li dříve v českém fašismu znatelný vliv italského fašismu, v poslední době vidíme v této sféře ochladnutí sympatií, jež možno zčásti vysvětlit protislovan-ským kursem fašistické Itálie, hlavně pak tím, že italský fašismus sám několikrát přispěl zdůraznit, že italský fašismus není exportním artiklem, t. j. že italský fašismus neklade přílišnou váhu na to, aby v jiných zemích vznikala hnutí navazující na myšlenkovou podstatu italského fašismu. Naši fašisté byli velmi rozladěni, když četli v italských listech nevlídné posudky o našem fašismu i o Gajdovi. To vedlo k tomu, že italský fašismus ztratil hodně sympatií mezi našimi fašisty, i když se pokoušejí navazovat na ideologii fašismu. Jest to v prvé řadě myšlenka t. zv. stavovského státu, kterou naši fašisté přejímají z italského fašismu. Nebyli by to fašisté, kdyby nezaujali postoj imperialistický:

„Své hranice nepovažujeme za definitivní. I jim se musí dostat úpravy, která zkrátí křivky hranic, půjde po vrcholech, aby si hájení hranic vyžádalo co nejmenšího počtu vojska.“

Pročítáme-li pozorněji program Radikálních národovců, nedá mnoho práce si vzpomenout, kdy jsme jeho podstatné zásady již slyšeli. U Hitlera. Náš fašismus — a tito Radikální národovci, i když změnili firmu, jsou stále fašisty našeho, českého ražení — odvracejce se od Mussoliniho, přikloňují se k Hitlerovi, sdílejíce s ním nejen jeho některé principy, ale i celý zmatek tohoto hnutí. Jest to především hrubý antisemitismus.

„Státním občanem může býti dosavadní občan kteréhokoliv vyznání a rasy. Nově přijat může býti jen ten, kdo se prokáže: 1. arijským původem, 2. průkazem o bydlení v teritoriu po 15 let, 3. průkazem o tom, že za tu dobu nebyl trestán (vysvědčení zachovalosti), 4. průkazem o tom, že ovládá jazyk státní slovem i písmem, 5. přijatému bude uděleno volební právo až tehdy, až slavným písemným slibem prokáže věrnost státu.“

Naši fašisté tedy nejsou ochotni uděliti státní občanství nikomu, kdo není arijského původu. Němečtí hakenkreuzleři — jak ukázal nedávný jejich program puče — jsou ochotni postavit mimo zákon všechny, kdož nemohou prokázati arijský původ. Jestliže hakenkreuzleři — u nás i v Německu — hodně agitují pro t. zv. Zinsknechtschaft, sdílejí tuto animositu i naši Radikální národovci, kteří jdou ostře na banky (aspoň ve slovech). V hospodářském a sociálním programu se tito Radikální národovci hodně odchyľují od svých duchovních tatínků, národních demokratů, a žádají ostře zasahování státu do věcí hospodářských; jeví se tu silně vliv hitlerovců, jichž sociální hesla namnoze se stýkají s hesly komunistickými. A připomínáme-li k tomuto nástinu programu postulat Radikálních národovců: „Evropa Evropě“, vidíme tu jednak odezvu Panevropy, jednak odezvu doktriny Monroeovy.

Program Radikálních národovců jest nesoustavnou směsicí různých, často protichůdných nápadů, námětů a plánů. Převládají však prvky hesel hakenkreuzlerských a i ten celý zmatek programový není nic nepodobného myšlenkovému chaosu hitlerismu. Gajda byl představitelem fašismu, který se učil z Itálie. Pád Gajdy ukončuje tuto vývojovou epochu našeho fašismu. Jeho zbytečky budou se chtít zachrániti — byť to popíraly — ve znamení nápodoby Hitlera. Obrátil-li se na čas u nás italský fašismus, fašismus země, která jest vzdálenější než blízké Německo, není nic divného, kdyžby Hitler jako vzor působil nejen mezi našimi Němci, jichž hakenkreuzleři chtějí si v Ústí postavit Hnědý dům, ale kdyžby i našel svůj skrovníčkový odraz i v českém národním životě. Učili jsme se od Němců a naopak. Věci dobré i špatné. Československý Hitler — i kdyby to byl p. Stříbrný — nemá u nás mnoho nadějí; ale lidé tohoto druhu žijí ode dne, podle nálady ulice. Nebylo by to nic divného, kdyžby náš fašismus v různých svých podobách vyměnil obraz Mussoliniho za obraz Hitlerův. Na situaci u nás by to nic nezměnilo. Řekli-li Mussolini, že fašismus není exportní artikl, platí to i o hitlerismu. Pro zmatenost našeho hurá-vlastenectví jest poučné, že po řadě nezdarů se počíná učiti u — Hitlera.

V. Gutwirth.

národní hospodář

Karel Čapek:

Udělejte aspoň něco

Pokusím se mluvit o něčem, při čem mi mnoho lidí nepochybně namítne, abych se raději držel některého jiného ze svých kopyt. Udělám jim to rád po vůli, ale až po druhé; tentokrát — i kdybych se o to snažil — se nemohu odvrátit od některých faktů, které se spolu špatně rýmují. Tak na příklad stát nám zvyšuje daně (protože musí) — a při tom není s to žádnými prostředky, ani hromadnými a často až šikanosními exekucemi si vynutit od poplatníků zaplacení daní starých; jakým způsobem si pomůže k inkasování daní zvýšených, to ovšem nevíme. To tedy se týká státní pokladny, na kterou klade tak veliké a tak neodsunuté požadavky neaktuálnější nutnost jakožto živit lidi nezaměstnané. Ale jsou tu jiné a křiklavější fakty. Podívejte se na lidské stíny, které potkáváte častěji než kdy od války; uvidíte známky lavinově rostoucího pauperismu, podvýživy a málem už hladu. A při tom sedláci nemohou prodat své obilí a brambory, nemohou hnát na jatky svůj dobytek, protože buď není dost poptávky, nebo jim překupník nabízí méně, než co je stojí vlastní výroba. Sedlák potřebuje peníze, městský proletariát potřebuje jíst. Sedlák je zadlužen, má platit daně a úroky, ale nemá čím; čtyři sta tisíc nezaměstnaných se protlouká s nějakými deseti korunami denně, což, jak uznáte, nestačí ani na živobytí, ani na umření. Sečtete si nějak ta fakta; je-li na čem vidět špatnou organizaci dnešního hospodářského řádu, tedy zde máte exemplum až příliš průkazné.

Mohl bych na tomto místě říci, že z toho plyne potřeba změnit z gruntu ten dnešní řád; ostatně si to opravdu myslím, ale protože mám jisté obavy, že se to během února ani do prvního máje nepřihodí, myslím, že máme právo ohlížet se po prostředcích dočasných sice, ale zato rychlejších; neboť v případě nouze je lepší rychlá pomoc než vyhlídka na budoucnost lépe organisovanou, ale drobet vzdálenou.

Jsem přesvědčen, že by rozumným a praktickým lidem nebylo za těžko organisovat lépe aspoň jeden úsek dnešního hospodářského rozvratu, a sice právě ten nejpatlivější. Vezměte si malého sedláka; je patrně dlužen daně, protože se mu skutečně špatně vede; s úroky mu narůstá dluh na gruntě; zbývá exekutor nebo vyhlídka, že jednou, až to erár omrzí, mu ty daně snad odepíše. Má na prodej krávu, ale nemůžete od něho rozumně žádat, aby ji prodal, nabízí-li se mu za kilogram živé váhy jedna koruna nebo o padesát haléřů víc; ostatně prodá-li ji, nepomůže tím ani sobě, ani eráru.

Představte si, že by takovému předluženému sedlákovi stát řekl: Dáme ti za kilogram živé váhy šest, sedm korun, ale jen na konto toho, co jsi eráru dlužen na nezaplacených daních a úrocích. Přivedeš krávu na jatky; dostaneš poukázku na tolik a tolik korun, a tou zaplatíš, co jsi státu dlužen. Stejně slušně ti zaplatíme poukázkami za máslo a mléko, za brambory a obilí. Zbavíš se dluhů a úroků, a nadto zhodnotíš své výrobky; nebudeš už odkázán na taškáře, kteří ti diktují ceny, za jaké nemůžeš pracovat.

A pak by stát řekl nezaměstnanému: Dosud jsme ti dávali deset korun denně; nyní ti dáme dvanáct, ale z toho, řekněme, jenom čtyři na hotovosti, kdežto osm

na poukázkách, za které si můžeš koupit maso a mléko a chléb; nebo si za ně můžeš koupit i košili, dříví nebo uhlí, protože také fabrikanti, těžaři a velkostatky budou platit své daňové nedoplatky — a jsou to, člověče, těžké miliony — ve svých produktech. Ba i lacinější bydlení ti opatříme, protože dostaneme splátky na nedobytné daně v cihlách a stavebních hmotách od producentů, kteří jsou nám dlužní, a ten materiál věnujeme na stavební ruch. Hleď, na tom vyděláš ty, protože dostaneš víc než dosud; na tom vydělá erár, protože na penězích (kterých má po čertech málo) ušetří na tobě a tvých bratrech 60 procent. Producenti se zbaví daňových dluhů i ležících výrobků nebo hmot; při tom se zaměstnají nové ruce, pohnou se kolečka, ubude nezaměstnaných — aspoň zčásti; ale něco je líp než nic. My, erár, při tom budeme škodovat to, co nám jsou ti všichni lidé dlužní a co z nich v této těžké době nemůžeme stejně vyždímat. Snad bychom to z nich dostali jednou, až se jim povede líp; ale pak se i státní pokladně povede líp, takže ji ta ztráta nebude tak tuze bolet.

Ba ne, holenku, řekl by dále erár, tenhle systém nepotřebuje žádných tisíců nových byrokratů. Bylo by to jen hospodaření s poukázkami místo s penězi; a takové hospodaření s lístky a kupony jsme už jednou měli — pamatuješ-li se, bylo to za války; tehdy také to nestálo žádný náramný a drahý úřední aparát. Jednoduše ti, kterých se to týká, budou platit svůj chléb u pekaře lístky, které dostanou místo peněz; pekař zaplatí mlýnu pytle mouky tvými lístky; mlynář zaplatí sedlákovi za obilí zase tvými lístky; a konečně sedlák zaplatí tvými lístky eráru své tíživé dluhy. Bylo by to, abychom tak řekli, nucené zvýšení konsumu; ale to by přece šlo k duhu konsumentům i výrobcům, nemyslíte?

Tož pravda, řekl by dále stát, to jistě není ani zdaleka všechno, čeho je třeba k řešení dnešní krise; ta krise je světová, kdežto tím, o čem tu je řeč, bychom si jen tak trochu pomáhali doma navzájem, jedni druhým; ale aspoň bychom tu pomoc investovali do zdraví a práce svých spoluobčanů — a už to by v těchto špatných dobách stálo za to.

Nejsem hospodář a neumím o těchto věcech mluvit tak přesně, jak by se mělo; ale nesu dnešní starosti a stesk s těmi, kdo myslí přesněji v cifrách a hospodářských pojmech — ti snad shledají, že tak by to z těch nebo oněch příčin nešlo. A tož prosím: nešlo by to tedy nějak jinak, nějak praktičtěji a proveditelněji? Dokud se učení doktoři hádají, co vlastně nemocnému je, máme my laikové aspoň jedno právo: starat se, aby pacient aspoň tolik netrpěl a neztrácel odvahu žít.

Ženeva, 14. ledna 1932.

Zdeněk Fierlinger:

Oč vlastně jde

Zhodnocení peněz existuje.

V diskusi, kterou vyvolala ostře formulovaná teorie deflační, ocitli jsme se před problémem, který je vlastně nejdůležitější otázkou vnitřní a zahraniční politiky, a proto chci se k němu vrátiti. Především chci zde výslovně konstatovati, že tvrzení o zhodnocení peněz obsahuje velké zrno pravdy. Ovšem nemohu souhlasiti ani s předpoklady, z nichž teorie vychází, ani s jejími dedukcemi.

Taktéž třeba souhlasiti s tím, že úspornost ve státním hospodářství je nutná, třeba ovšem zjistiti, kdy a kde je třeba utáhnouti šroub. Bylo již poukázáno na to, že jsou to právě věcné výdaje, které neklesly v tom poměru, jak by to index velkonákupních cen vyžadoval. Problém zhodnocení peněz, které snad se jednou plně projeví, dá v budoucnosti často podnět k diskusi a dá ještě mnohé lámání hlav. Uvědomiti si podstatu celého problému znamená zrekapitulovati a promysleti důkladně veškeré základní otázky měny a úvěru a celý proces distribuční.

Krise byla očekávána.

Dříve však než dojdou k hlavní věci, chtěl bych zde ještě jednou zdůrazniti, co jsem dříve svého času uvedl, t. j. že není pro charakteristiku krise průkazným, jak a jakým způsobem dochází ku všeobecnému poklesu cen. Obvyčejně tlak finanční dostavuje se před poklesem cen a krise propuká v nejrůznějších formách a šíří se z jednoho ohniska neb z několika najednou. Že krise je způsobena nadvýrobou, resp. že ke krizi jednou dojíti musí, to uvědomovali si všichni ve Spojených státech již drahnou dobu před kritickým okamžikem. Proto také doporučováno bylo zamezení kupení zásob zboží (hand to mouth buying). Místo výroby spotřebních statků do zásoby byla prostě rozšiřována produkce výrobních statků, což krizi sice oddalovalo, ale věc ještě více zhoršovalo. Arciť mnoho peněz bylo pohlceno značným ruchem stavebním. Zemědělská výroba ve Spojených státech, v Kanadě a v Jižní Americe, která byla dále racionalisována a jejíž výrobní základna byla stále rozšiřována, nemohla výše uvedené metodě se přizpůsobiti, neboť příroda si nedá diktovati a tak pokles cen musel projevit se v oboru produkce nejdříve v cenách zemědělských výrobků.

Jak z krise?

Dnes, jako svědkové všech logických následků všeobecné krise, nebývalé kontrakce úvěru a poklesu cen, stojíme před problémem, zda vůbec můžeme považovati peníze za spolehlivé měřítko. Na tom závisí naše soukromé hospodářství, ale ještě ve větší míře hospodářství státní, které musí počítati s rozpočtem celkem velmi nepružným.

Myslím, že třeba odpověděti velmi opatrně na otázku, jak vyjít z této situace. Především musíme si uvědomiti, že určovati naši soustavu hospodářských čísel není úplně v naší moci, neboť budou k nám vždy pronikati inflační prvky zvenčí. Též je těžko si představit, že by bez určitého vzestupu cenové hladiny mohlo dojít k podstatnému oživení trhu a produkce. To bude vyžadovati nové vypětí úvěru. Čím tento nový úvěr bude lačnější a čím bude lépe usměrněn, tím bude pro nás lépe. Upevňující se ceny jsou vždy nejlepším podnětem k nové výrobě a k novému oživení hospodářskému. Na mrtvém bodě stroj se sám neroztočí. Ze zpráv docházejících nám z Ameriky víme, že se tam připravuje veliké bankovní konsorcium intervenční, které má rozhybatí hladinu cenovou. Poďaří-li se to, bude těžko říci, kde se hladina cenová znovu zastaví.

Konsum.

Nejdůležitějším ovšem v dnešní době je uchovati si co nejvíce spotřební schopnost širokých tříd obyvatelstva. Jako obratný bruslař přenáší se z jedné figury do druhé pomocí nastřádané síly setrvačné, tak i my mů-

žeme se přenést z konjunktury do konjunktury (srovnání velmi optimistické) pomocí nastřádané konsumní síly obyvatelstva.

Ceny a úvěr.

Musíme si při tom uvědomiti, že naše hospodářství poslouchá spíše biologických zákonů než čistě matematických. Matematika je průkaznou pouze v určitých případech, v nichž jasně a přesvědčivě pomocí číslic lze určitou situaci osvětliti. Jinak čistě matematické teorie nás mohou uvést v omyl. Tak je to též v daném případě s kvantitativní teorií, kterou lze dobře aplikovati na hospodářství statické, ne však na hospodářství v pohybu. Dynamika jednotlivých činitelů je zde velmi důležitou. A zde jsem u vlastního jádra věci.

Proč neodpovídá velmi často v určitém okamžiku poměr cen a peněz vnitřní hodnotě posledních, to pochopíme, ujasníme-li si, jak se s penězi a s úvěrem vůbec hospodaří. Pochopíme pak snadněji celou řadu u nás dnes aktuálních otázek a zejména pak úlohu meziobchodu, na který svalována je ať právem či neprávem vina za značnou disparitu mezi cenami velkoobchodními a maloobchodními.

Ceny jsou, jak známo, určovány objemem platidel, který nezávisí pouze na kovových zásobách emisních bank a na zásobách mincí vůbec, nýbrž taktéž na vydaných bankovkách a na povolených bankami úvěrech. Poměr mezi těmito třemi činiteli je velmi volný, z čehož plyne značná pružnost celé úvěrové soustavy. Ve Spojených státech na příklad každá částka zlata je přibližně desateronásobně využita zvláštním systémem federální bankovní soustavy. Jak americký národohospodář Fisher praví, představuje úvěrová federální soustava ohromnou obrácenou pyramidu, jejíž úzkou základnou je zlato deponované ve sklepech federální státní pokladny.

Úvěry povolované bankami jsou pouze omezeny aktivami bank, neboť musí býti kryty pohledávkami resp. cennými papíry, nesoucími úroky. Na úvěrní politice bank velmi mnoho závisí, neboť není v tom ohledu žádných pevných pravidel. Snaha každé banky je, aby na úročic vydělala, při čemž ovšem musí si zachovati určitou likviditu. Pojem likvidity závisí na vlastním uznání bank.

Úvěr má vznik ve výrobě, neboť každá vyrobená hodnota představuje úvěrní operace přibližně ve stejné výši. Platem konsumenta pohledávka se vyrovnává a kruh se uzavírá. Důležité ovšem je, jak rychle kruh ten se uzavírá, t. j. jak značné úvěry procházejí během určité doby. Není to pouze absolutní výše úvěrů, nýbrž též rychlost oběhu, která rozhoduje, neboť podle toho řídí se též celý produkční proces.

Stoupající spotřeba znamená rozmnožení úvěru a naopak. Spotřební schopnost čili kupní síla konsumenta (a to nejen konsumenta v běžném slova smyslu, nýbrž též každého podnikatele, tedy řekněme krátce obchodníka) může býti různě formulována a lze ji označiti co součet všech likvidních prostředků, t. j. peněz a úvěrů nacházejících se v dispozici konsumenta. Abychom zjistili kolísání objemu platidel představujících kupní sílu obyvatelstva a vliv těchto činitelů na vnitřní hodnotu peněz, třeba nejen pozorovati příjmy konsumenta a jeho vydání, nýbrž též, co s těmito příjmy se děje během celého úvěrového procesu. Důležitým při tom je zejména to, jak hospodaří s úvěrem „obchodník“, jehož zisk ovšem třeba zahrnouti mezi příjmy konsumentů.

Jeho příjmy převyšující jeho vlastní spotřebu představují kapitálové investice.

Celá kupní síla tedy pozůstává z likvidních prostředků obchodníka a z likvidních prostředků vlastního konsumenta. Za normálních poměrů a při normálně rozmnožujícím se úvěru nemění se podstatně stav likvidních prostředků obchodníka, jehož úvěrové hospodářství je celkem dobře regulováno. Obchodník, když nemusí, nerad zůstává dlužníkem. Nízká úroková míra bude ovšem buditi chuť investovat do zboží a to zvláště při stoupajících cenách, čímž je i výroba stimulována.

Každé rozmnožení úvěru za výše uvedených okolností bude míti tedy vliv především na stav likvidních prostředků konsumenta. Zámožný konsument použije zvýšených příjmů spíše k novým úsporám nebo k investicím, kdežto konsument s nižší mírou životní nově příjmy plně zkonsumuje. Velká část zvýšeného úvěru plyne tedy do kapsy konsumenta a buď zvýší jeho kupní sílu neb je jím spotřebována. Úvěr je spotřebován, jakmile se vrátí zpět do banky.

Když se rozmnožuje úvěr.

Rozmnožení úvěru znamená tudíž zvýšený konsum a proto má též vliv na tvoření cen, nejdříve v drobném obchodě a, jakmile zásoby jsou vyčerpány i na ceny velkoobchodní. Jakmile ceny stoupají, objem úvěru se ještě dále zvyšuje, neboť výroba vyžaduje nového úvěru. Obrat obchodníka se zvyšuje, ale též jeho stoupající likvidní rezervy pohlcují další úvěr. Je-li průmysl plně zaměstnaný, vypětí úvěrové znamená zvýšení cen. Za to však, je-li tu nezaměstnanost průmyslu, vypětí úvěru znamená v první řadě zvýšenou produkci. Arciť každé oživení hospodářské má obyčejně již určitý vliv na tvoření cen, neboť vyhlídky na lepší konjunkturu jsou tu okamžitě eskomptovány. Nicméně lze říci, že v uvedeném případě zvýšení úvěru zůstává téměř bez účinku. Lze tedy všeobecně říci, že při stoupajícím úvěru je tu buď zvýšení cen neb zvýšení výroby. Čím větší část nového úvěru přichází k dobru konsumentovi, tím rychlejší je tu účinek. Úvěr, který plyne přímo do spotřeby, stimuluje nejvíce výrobu a působí konečně i na ceny. Na druhé straně však, jakmile výrobní kapacity bylo dosaženo a nastává dokonce spekulace se zbožím, ceny stoupají do závratné výše a nechávají za sebou veškeré mzdy reálné.

Při povrchní interpretaci kvantitativní teorie kladen je důraz na celkový objem platidel a tvrzeno je, že ceny stoupají v stejném poměru, kdežto ve skutečnosti, dokud není výrobní schopnosti plně využito, rozmnožení platidel nemusí míti téhož účinku. Proto také objem platidel neodpovídá cenám a nemůže býti tento poměr mírou vnitřní hodnoty peněz. Teprve jakmile přestává objem platidel se zvyšovati a dochází k ustálení rovnováhy, poměr ten může býti spolehlivou mírou vnitřní hodnoty peněz. Celkem lze říci, že čím vzestup hladiny úvěru je pomalejší a trvalejší, tím jistější účinek se tu dostavuje pokud se týče zpevnění cen a tím vyrovnanější je jich vývoj.

Když úvěr klesá.

Opačné účinky dostávají se při klesajícím objemu úvěru. Obchodník vypůjčuje si méně a méně platí zaměstnaným ve výrobě a proto příjmy konsumenta klesají. Pokles v příjmech konsumenta je s počátku menší než pokles úvěru, neboť obchodník používá do jisté míry svých finančních rezerv. Též konsument částečně

čerpá z vlastních finančních rezerv, zejména je-li finančně dosti silný. Obchodník, jakmile obchod dále vážne, redukuje své objednávky, což má též další vliv na příjmy konsumenta a na jeho vydání. Čím kontrakce úvěru je pomalejší, tím určitější vliv je vykonáván na ceny, které padají úměrně s kontrakcí a úměrně s příjmy konsumenta. Ale i tu nastává mezidobí, během něhož ceny neodpovídají objemu platidel. Sluší snad dodat, že čím organisace meziobchodu je silnější, čím většího úvěru požívá a čím lépe podepřena je o bankovní organisaci, která dnes má značné zájmy obchodní a průmyslové, tím tento nepoměr mezi objemem platidel a cenami je větší; tím také mezidobí adjustace je delší a tím vlna cenového poklesu pomaleji dosahuje konsumenta.

Zamrzlé peníze.

Velké hospodářské poruchy nejenom že vedou k náhlým kontrakcím úvěru, nýbrž též odstrašují od jakéhokoliv podnikání. Objem platidel se náhle smršťuje, při čemž peníze zůstávají ležeti ladem a dochází dokonce k thesauraci, t. j. při nadbytku peněz přestává jejich oběh a tím i tvoření úvěru; konsument přichází o své příjmy a panicky redukuje svá vydání. Peníze a úvěr „zamrzávají“ v rukou obchodníků, postižených náhlým poklesem cen. Při menším obratu a nesnížené míře úrokové meziobchod snaží se docílití stejných zisků jako před tím a tím též dochází k disparitě mezi cenami velko- a maloobchodními. Čím úvěr rychleji obíhá, tím i ceny jsou nižší a naopak.

Úloha bank.

Pakli emisní banky při značných otřesech hospodářských zůstávají bezmocnými, mají přece jen důležitou funkci v době méně prudkých hospodářských poruch, a zejména v době, kdy krise dosahuje dna. V té míře, jak rozbouřená hladina hospodářského života se uklidňuje a důvěra se vrací, může důsledná politika emisních bank velmi mnoho přispěti k tomu, aby hospodářský organismus opět počal normálně pracovati. Zvýšení neb snížení úrokové míry může míti za těchto podmínek žádoucí vliv na zvýšení resp. snížení kupní síly a na tvoření cen, a peníze stávají se pak opět spolehlivějším měřítkem.

Deflace a úředníci.

Dosáhneme-li opět této vývojové rovnováhy, pak teprve bude lze rozhodnouti, do jaké míry lze s ohledem na státní finance sledovati politiku deflační. Plné rozvinutí racionalisované výroby při normálních poměrech musí se projevit v podstatném zhodnocení peněžní jednotky. Pak ale také podobné zhodnocení musí přijíti k dobru konsumentovi (nechceme-li tvořiti stále nové statky výrobní neb neodvážíme-li se tvořiti v rychlejším tempu statky kolektivní) a bude třeba uvážiti, zda bude účelným a spravedlivým ponechat patřičný podíl na stoupajícím blahobytu též státním zaměstnancům. Při plné výrobě též státním financím dobře se povede. Chtěli-li bychom však již dnes podobné zhodnocení anticipovati, dopustili bychom se snad těžké chyby. Myslím, že bychom vypěstovali velmi nespolehlivý kádr úřednický, kdyby každá krise měla se projevit plně v jeho zhoršené materiální situaci. Asimilace s ostatním proletariátem byla by tu úplná, a víme dobře, jak tento trpí a jak jeho hmotná a kulturní úroveň je určována nepravdělností příjmů.

Důležité je, aby vzestup životní úrovně nás všech byl třeba i mírný, nicméně pravidelný.

Jak to dělají v Německu.

Je pochopitelné, že v Německu došlo k radikálnímu pokusu odbourati životní úroveň. Platy úřednictva byly poměrně daleko vyšší než v druhých státech a reparačními věžiteli bylo často na tuto okolnost ukazováno. Snížení kapitálové renty třeba hodnotiti jako opatření účelné, neboť kapitál se stal drahým zbožím zejména v Německu, a proto bylo třeba jeho cenu snížit. Německo jako stát kapitálově chudý a zatížený značnými platy do ciziny (reparacemi i za vypůjčené kapitály) může podepřítí své finanční hospodářství pouze aktivem své obchodní bilance, což musí vésti ke snížení životního standardu obyvatelstva. Ovšem je tu tendence přesunouti největší břemeno na bedra dělnictva. V tom ohledu reparační platy, které se zhodnocují automaticky zvýšením hodnoty peněz, těžce doléhají na celé světové hospodářství a mají proto též tak neblahé politické důsledky. Ve skutečnosti víme, jak spletitou je otázka reparací, a při dnešním politickém vývoji v Německu musíme se ptáti, zda nové nacionalistické Německo, po škrtnutí reparací neb prostě po jejich repudiaci, neodhodlá se k nějaké výbojné hospodářské politice, nesené nízkým standardem dělnictva. Zpráva basilejských znalců ukazuje k možnosti hospodářského zesílení Německa, jakmile krise bude překonána. Mělo-li by býti použito dnešní sociální a hospodářské struktury Německa k nějaké čistě vnější hospodářské expansi, nastane Evropě nový těžký problém. Naopak Německo, používající své skvělé technické a výrobní organisace k zesílení a k prohloubení vlastního trhu, a otevírající dveře ochotně ostatním státům, Německo, ochotné přistoupiti ve vzájemné důvěře k mezinárodní spolupráci a k uskutečnění nové solidární hospodářské organisace evropské, musí míti zajisté veškeré naše sympatie.

Mezinárodní dohoda je nutna.

Nechci ovšem za dnešní stav činiti odpovědným pouze Německo. Všichni neseme vinu, neboť ve všech státech zesílily proudy, které žádají sanaci hospodářskou na účet druhých tříd a druhých států. Všichni jsme se ocitli v začarovaném kruhu, v němž bloudíme zaslepeni vlastním egoismem. Kdo má příležitost sledovati diskusi o t. zv. deflační teorii v ostatních státech, ten brzo se přesvědčí, jak průhlednou tendenci má tato teorie. Běží tu téměř vždy o zájmy exportní. Dokonce státy s nesmírnými kapitálovými rezervami, do nichž následkem finanční krise usměrněn je proud zlata, státy, které měly od jakživa pasivní obchodní bilanci, neváhají pod tlakem průmyslových kruhů sahati k rigorosním opatřením v oboru dovozním a žádají vyrovnání obchodní bilance. Všude je hlásána deflační teorie, jen aby se mohlo exportovati. Jde tu o velkou antisociální soutěž průmyslu, prováděnou na zádech dělníků a zaměstnanců, jde tu o nejhorší sociální dumping. Místo aby země s nižším životním standardem snažily se dohoniti státy s vyšším životním standardem, jde tu o pokus právě ve směru opačném. Není tu žádné mezinárodní autority, která by zjednala pořádek. V Mezinárodním úřadu práce marně zápasí zástupci dělnictva se zástupci zaměstnavatelů při shovívavé asistenci zástupců vládních.

Při dnešním stavu podobné jednostranné pokusy o rozšíření zahraničních trhů jsou pravým šílenstvím.

Mluvíme o odzbrojení a o různých mezinárodních konferencích, a zatím protiklady hospodářské se dále stupňují a znemožňují jakoukoliv rozumnou dohodu mezinárodní.

Proč Engliš sanoval

Tyto dny byla národním hospodářům vytýkána zrada, jako by totiž utekli od svého díla a ponechávali zasahování do vývoje hospodářských poměrů lidem, kteří národohospodářsky školeni nejsou. V této věci se silně přestřeluje. Musíme si uvědomiti, že věda národohospodářská není vědou exaktní v tom smyslu jako vědy přírodní, pročez její diagnosy o krizi a návrhy na její řešení nemají přesnosti a průkaznosti analýsy těchto věd. Proto ani nelze očekávat, že by vědecky školení národohospodáři byli s to chorobu hospodářského organismu odstraniti s rychlostí a precizností, s jakou inženýr odstraňuje vadu stroje nebo lékař bolestivý nádor. Je však opravdu zajímavé, že učenci národohospodářští zejména u nás se vývoji poměrů velmi málo věnují.

Dr. Engliš zasáhl v poslední době energicky do debaty o prostředcích, navrhovaných k řešení krise. Ovšem kritika jeho návrhy odmítla. Nebudeme se zde touto věcí zabývat. Dnes nám jde o něco jiného. Dnešní debaty používají totiž mnozí lidé k tomu, aby si s Englišem vyrovnali svoje osobní účty, a používají k tomu jeho některých zásahů do politiky peněžní. Proto v následujících řádcích chceme celou tuto politiku podrobiti kritice a vyložiti, jakou úlohu v ní měl Engliš.

Englišově peněžní politice se konkrétně vytýkají tyto věci: 1. dal provésti fusi Brněnské banky s Moravskou bankou a při tom tuto sanoval značným státním nákladem, snad asi 200 milionů Kč.

2. Provedl fusi Anglobanky s Českou komerční a Pražskou úvěrní bankou, poskytnuv k tomu vklad 300 milionů Kč.

Předpokládejme, že jsou tyto finanční transakce správně reprodukovány a že jde jen o to zjistiti, počínal-li si Engliš, jako správce státních financí, bezvadně čili nic. Předem nutno ještě uvésti, že ani nejzavilejší odpůrci nevytýkají Englišovi v těchto zákrocích, provedených za souhlasu vlády, materiálního prospěchu; po formální stránce pak Engliš do těchto ústavů, resp. jejich správních rad po uvedených zákrocích státu nevstoupil. Ovšem jest samozřejmé, že národohospodářské potíže podniků, jež jsme poznali, jsou nám vždy bližší než ty, kterých neznáme. Osobní výtky a podezřívání bylo by však právě tak málo na místě, jako kdyby výtky ty se činily Rašínovi, jehož blízký poměr k Živnostenské bance umožňoval mu v době převratu lépe sledovati a prováděti finančně politický cíl, který měl na mysli.

Když jsme se takto vypořádali s věcí po stránce osobní, podívejme se na ni i finančně politicky. O Englišovi je známo, že byl odpůrcem deflace, hlásané Rašínem, poněvadž prozíravě viděl obtíže, které z ní vzniknou našim podnikům, zejména se zřetelem k tomu, že většina jich je závislá na exportu. Jakmile však u nás padlo rozhodnutí o deflaci, Engliš loyálně se mu podrobil a v jeho duchu pracoval. To jest patrné i z dnešních jeho projevů o řešení krise. Dokážeme však také, že i bankovní politika Englišova, jak

jsme ji shora uvedli, děla se v duchu deflační politiky Rašínovy, respektive jeho nástupců.

Je ještě v dobré paměti, jakou nedůvěru v peněžnictví bankovním vyvolal pád banky Bohemie a Pozemkové v široké veřejnosti v roce 1920. Již tehdy bylo však patrné, že podobný osud mohl by lehce stihnouti i peněžní ústavy jiné (na příklad slovenské menší banky a j.). Při Rašínově snaze po zhodnocení koruny a zjednání pořádku v hospodaření soukromém i veřejném nebylo by bývalo dobře možno do této sotva klíčící důvěry ve stát vnésti símě nedůvěry, která by jistě nastala, kdyby po zmíněných bankách nastal pád dalších peněžních ústavů. Proto se celá další politika Rašínova i jeho nástupců nesla k tomu, nerušiti důvěry vkladatelů a sanovati ústavy slabé z prostředků veřejných.

Řada ústavů postižených vzrostla samozřejmě, jakmile byla zahájena perioda politiky deflační. Tato politika postihla nejostřeji podniky výrobní, jichž draho pořízené investice, které je měly převést do mírové výroby, se rázem zhodnotily, a naproti tomu dluhy jejich v opačném směru vzrostly. Deflační krize podniků se přelévala do financujících peněžních podniků; z této doby datují se také obtíže bank moravských svrchu uvedených, ale i ústavů českých a slovenských. Rašín nemohl dokončiti své dílo a zanechal dědictví inž. Bečkoví, který podle svých sil je ještě za pomoci ostatních kruhů Rašínovi blízkých dále prováděl.

V duchu této politiky nesly se zákony z roku 1924 o všeobecném a zvláštním fondu peněžních ústavů, jež po stránce organizační měly za cíl ozdravení veškerého peněžnictví za veřejného přispění. Prostředky těchto fondů k podpoře peněžnictví činily podle uveřejněných zpráv přes 1600 milionů Kč. Z pochopitelných důvodů nebyl výkaz podpor, poskytnutých jednotlivým ústavům, uveřejněn. Bohužel, ani tyto prostředky nestačily. Je známo, že vedle toho poskytl rovněž inž. Bečka, jako ministr financí, podporu asi 300 milionů Kč na účet státu některým bankám (Živno-, Sporo-, České průmyslové) a další peněz i spořitelním.

Kromě toho současný zákon z roku 1924 o zhodnocení válečných půjček a pohledávek z válečných dobávek pro bývalý stát poskytl opět peněžnictví možnost dosíci zaplacení pohledávek za dlužníky lombardními a zhodnocení válečných půjček vlastních, což do té doby pro nedostatek peněžních prostředků nebylo možno. Mimo to bylo v téže době peněžnictví, zejména lidové, sanováno převzetím státních rent rakouských a uherských.

Jakkoliv tato pomoc, jdoucí do miliard, zatížila do budoucna stát velmi značně, nebyla přece, zejména pro lidové peněžnictví, dosti účinná, poněvadž vlivem značného tehdejšího zadlužení státu měly státní dluhopisy nízký kurs. Proto byla mimo rámec těchto opatření, ale v jejich duchu a se souhlasem směrodatných politických kruhů sanována dále Moravská banka částkou sice značnou, ale jistě srovnatelnou co do výše s podporami, poskytnutými bankám předchůdci Englišovým.

Peněžnictví, zejména lidovému, bylo však v celku trvale pomoheno teprve v letech 1926/27, kdy Engliš svým velikým úvěrně politickým plánem docílil zhodnocení státních papírů o několik miliard. Toto záměrné zvýšení kursů, jehož prostředkem byla vedle dobré finanční, zejména rozpočtové, politiky také mistrovská úvěrní technika Englišova, cílem pak snížení úrokové břemene státu a celé úrokové hladiny, teprve

přineslo ozdravení největší části peněžnictví a umožnilo investiční činnost soukromou, zejména financování stavebního ruchu v r. 1928. Přes to není divu, že při tom zůstala ještě bolavá místa v peněžnictví. Proto Engliš v dalším období své činnosti ministerské neváhal k podpoře fuse Anglo-, Prago- a Komerční banky přispěti — v souhlase s celou dnešní koalici — značným státním vkladem.

Lze-li něco vytýkati této politice Englišově či spíše jeho předchůdců, je to nekontrolovanost použití veřejných prostředků, z nichž ať již pro špatné vedení či pro nedostatek zákonných ustanovení těžili někdy více úředníci než ústavy samy.

Již tehdy cítil Engliš nedostatky dosavadních zákonů, které prostředky z veřejných peněz dovolovaly uvěřovati bez náležitých opatření kontrolních. Proto současně s touto transakcí do spojeného ústavu dosadil bývalého vysokého funkcionáře státního ke kontrole činnosti ústavu. Prostředky z veřejných peněz poskytované minuly se tu i tam cílem zamýšleným a proto Engliš ještě před svým odchodem v roce 1931 připravil osnovu zákona o úpravě poměrů v peněžnictví, kterou ovšem tehdy bylo těžko provést, ba dokonce bylo těžko se o ní veřejnosti i jen zmíniti. Teprve dnešní ohromná hospodářská krize umožnila jeho nástupci, a to ještě s napětím všech sil, přivésti myšlenku tu k platnosti při právě projednávaném zákoně bankovním.

Těžké oběti, které přinesly deflační politice výroba a peněžnictví a s nimi stát, zračící se v tomto stručně narýsovaném obrázku a chování se Engliš v tomto celém procesu — ať se nezapomíná, že deflace v uvedené periodě nebyla jeho politikou, nýbrž Rašínovou — svědčí o veliké politické loyaltě, u nás naprosto neobvyklé, se kterou Engliš převzal a prováděl plán svého předchůdce.

Z.

literatura a umění

N. Melniková-Papoušková:

Spisovatel ze SSSR

(Jevgenij Zamjatin a jeho tvorba.)

V každé literatuře bývají dvě linie: akademická, oficiální, uváděná ve všech učebnicích, a druhá, viditelná jen pro zasvěcence. Ruská literatura netvoří výjimky a vedle přímé a jasné cesty, vedoucí od Puškina k dnešku jak v básnictví tak v próze ukazuje se jiná, stejně silná, ale méně uznaná; tato druhá linie vychází od Gogola (nikoli celého, ale jen z určité části) k Lěskovovi, do značné míry přes Dostojevského k Zamjatinovi a Remizovovi. Remizov odvozuje svůj rodekmen z ještě starší doby a pokládá za svého praotce protopopa Avakuma; nám se však zdá, že je to značně přehráno a že jde jen o Remizovovu lásku k pohádkové mystifikaci. Nyní však nás zajímá Zamjatin a jeho tvorba v celém svém rozsahu.

Za dvou režimů.

Souvislost tohoto našeho současníka s nedoceneným ruským geniem, Lěskovem, je nesporná a rozmanitá; je zde nejen společná tematika, ale i stylistika a dokonce i morální základ. Neměla jsem ještě nikdy příležitost mluvit s Jevgenijem Ivanovičem Zamjatinem o ryze teoretických otázkách a tlesích moderní literatury, ale jeho chování a to, co vyslovuje prostřednictvím umělecké formy, dovoluje předpokládat, že

jeho názory se shodují s názory učitele a inspirátora. Lěskov pak řekl jasně o bezprincipovosti a ústupcích požadavkům režimu toto:

On (bezcharakterní spisovatel) netrpěl a nechtěl trpět za žádné přesvědčení; literatura nebyla pro něho uměním a sloužením vyznávané pravdě nebo ideji, nýbrž jen výdělečným prostředkem a nic víc. Za to utrpěl trpký osud, v němž musí spatřovati výstrahu pro sebe i, kdo jdou nyní touž zhoubnou cestou. Jako životní prostředek literatura není nikterak z nejlhčích a nejvýnosnějších a při tom je velmi odpovědná a naprosto nevděčná. Kdo nechce šlechtěně trpět za přesvědčení, utrpí jeho nedostatkem a toto utrpení bude horší, neboť nedává útěchu ve vědomí splněné povinnosti“.

Mlčení, většinou nedobrovolné, bylo údělem obou spisovatelů a vysvětlení můžeme zase nalézt u Lěskova, kterému bylo kdysi nabídnuto, aby alespoň zčásti ustoupil existujícím tehdy politickým poměrům.

„Věnoval jsem literatuře celý život a dal jsem jí všechno, co jsem mohl dostat v životě příjemného, a proto nejsem s to jednat s ní s hlediska dodavatelského. Podle mého ať naše revue třebaš vůbec nevyházejí, ale ať netisknou, co kazí jasné pojmy. Ne že bych nechápal nynějšího postavení tisku, znám je, chápu je, ale nechci se jím omezovat v tom, co je mi dražší: nesmím „svěst“ žádného z bratří svých nejmenších a nesmím schovávat pod stůl, ale nésti zjevně až do hrobu pochodeň rozumu!“

Bohužel, jak jsem již řekl, nemůžeme uvést obdobného citátu, vzatého z díla Jevgenije Zamjatina; snad nejpřípadnější bude jeho výrok, že soudobý ruský spisovatel musí si v SSSR vymáhat právo mlčet. Jinými slovy mohli bychom tento výrok rozvésti v tom smyslu, že spisovatel v Rusku musí si obhajovat onu minimální lidskou důstojnost, při které nejde o svobodu slova, ale o právo neříkat zdánlivě za svou osobu myšlenky přicházející kategoricky s hůry. Náš autor celým svým životem a literární činností dokázal, že přes veškeré riziko a nebezpečí nevzdal se tohoto práva. Přes všechny štvánice, které se proti němu vedly (a takové kampaně, jako byla tato, řízená proslulým komunistickým kritikem a spisovatelem Averbachem, vedou v SSSR ne-li rovnou do vězení nebo deportace, pak téměř vždy k nouzi, neboť spisovatelé se zavírají stránky všech novin a revuí i dveře nakladatelství) jak pro nedostatek marxistického poměru k literatuře, tak pro idealismus a posléze za to, že zahraniční revue přetiskly — bez jeho vědomí — některé jeho věci, neustoupil jediným slovem a neotiskl pokání, jak to učinili i nejlepší spisovatelé, na příklad Pilnjak, Leonov a j.

Intelligence a idealismus.

Zanechme však ideologické stránky, která v dané chvíli nemá přímého vztahu k literatuře. V těchto rádcích chtěla jsem jen ukázat, že i v otázce, kde se zpravidla nenavazuje na předchůdce, Jevgenij Zamjatin šel stezkou, prokletěnou ruskou literaturou 19. století. Její heroický ráz, o kterém psal kdysi Vengerov a který od doby symbolistů přestal hrát rozhodující úlohu, začal se zase projevat po revoluci. Zde se naskýtá dosti neočekávaná analogie — mezi pravoslavnou církví a literaturou. Oba tyto živly, které se dříve setkávaly zřídka v životě a které si bývaly často nepřátelské, začaly být po revoluci zavrhovány — náboženství absolutně, literatura pak ve své historické i absolutní formě. Od nikoho ovšem nelze požadovat, aby byl svatý, ale slova a vyznání víry zavazují k určitému jednání. Pravoslavné duchovenstvo nebylo na výši svého poslání, v celkové své masce jednalo stejně jako sv. Petr — dříve než kohout dvakrát zazpíval, pustilo se třikrát do kompromisů. Tato slova neodporují tomu, že byli jednotlivci, ba i desítky těch, kteří zůstali na svém místě až do zhouby. Ale přesto tento případ rozptýlil mythus o hluboké náboženskosti ruského lidu, který se nejen nepostavil na obranu náboženství a jeho představitelů, ale ani víry. Množství sekt, jež se vyskytly po zrušení státní církve, nebylo v podstatě důkazem touhy po Bohu, ale lidového maximalismu a

naivního realismu; všechny tyto sekty byly velmi materialistické i v nejabstraktnějších otázkách a omezovaly se na několik prostoduchých receptů na zavedení „království božího“ na zemi. Ale ani idealismus, který se zdál být vlastní ruským vysokým a kulturním třídám, neobstál ve zkoušce ani v literatuře. Že noví posluchači, kteří přišli na universitu, protestovali na příklad proti profesorovi Sakulinovi jako autorovi knihy „Z dějin ruského idealismu“, na tom není nic překvapujícího, protože celé jejich myšlenkové bohatství omezovalo se na několik knih a brožur, které si přečetli, připravující se na zkoušku z „politgramoty“, bez které se nikdo nepřijme do žádné vysoké školy. Rozumí se, že zavrhování idealismu, jako projevu dřívější šlechtické a buržoasní kultury, zaujímá v takových dílech mnoho místa, vždyť celý nový život musí být vybudován na materialistických základech a oddaná víra se vyžaduje jen pro marxismus. Nezáčastněného pozorovatele musilo mnohem více překvapit, že onen idealismus, za který dříve, jak by se zdálo, tolik bojovala inteligence, nenalezl v ní obránce po revoluci. Lze to vysvětlit tím, že za idealismus nebylo se třeba v podstatě bít a že všechny oběti byly přinášeny ve skutečnosti v boji za politickou svobodu, ve které se spatřoval prostředek proti všem neštěstím. Idealistická tendence vznikala jaksi sama sebou, protože za politická a sociální práva bojovali většinou ti, kdo jich hledali i pro jiné, majíce sami těchto práv dostatek. Proto široké vrstvy, které vždy těžce chápou obět, rozšlapaly tak lehce po dosažení svých cílů inteligenci, která žila ze snů a neměla hlubokých kořenů v lidu. Tohoto faktu povšiml si ostatně svého času už Turgeněv, který sám byl jedním z otců ruského literárního idealismu. Budova, postavená na tak vratké půdě, musila se rozsypat při silném náporu. Idealismus názorů stejně jako skutečnou víru zachovali si jedinci; většina z nich skrývá to v hlubinách duše, jsou však také tací, kteří pokračují bez falešného pathosu ve své cestě.

Tato úchylka byla nutná, aby ideologické tendence Zamjatinovy nabyly příslušného osvětlení. V daném případě lze mluvit o zoufalém hrdinství, o němž praví O. Spengler na konci své knihy „Der Mensch und die Technik“:

„Vytrvat na ztraceném místě bez naděje, bez zachránění, je povinností. Vytrvat jako onen římský voják, jehož kosti byly nalezeny před pompejskou branou a který zemřel, protože při výbuchu Vesuvu zapomenuli jej odvolat. To znamená mít velikost, rasu.“

Ale nám se zdá, že přec jen krůpěj naděje a víry neopouští zmíněné lidi, třebaš proto, že silná rasa přežívá i největší katastrofy a dále že materiální katastrofa stává se při morální ucelenosti jen zkouškou, v níž se zoceluje vůle.

T e m a t a.

Přecházejíce k ryze literární činnosti Jevgenije Zamjatina, vyvíjející se na pozadí nevyhnutelných nyní etických zážitků a konfliktů, musíme vytknout dva jeho základní body: tematiku a sloh. Historická tradice, o které jsem mluvila hned na začátku, ukazuje sama, že jde o spisovatele převážně ruského typu. Přes jeho široký obzor a vysokou vzdělanost pozorujeme u něho značnou zálibu pro provincialismus. Skutečně zákoutí, jako v „Okresním životě“ (Ujezdnoje), „V Tramtariji“ (Na kuličkách) nebo v „Severu“, nebo provincialismus, vyvolaný lidskou omezeností jako v „Ostrovanech“ (Ostrovitjaně), stejně jej přitahují. I v jeho satiricko-fantastických věcech, jako v jeho „Povídkách pro velké děti“, je konkrétnějším dějištěm provincie a postavy tam žijící, telegrafisté, drobní úředníci, policajti a podobný drobný lid; ostatně ani jeho andělé, serafínové a cherubínové, kteří se prostě setkávají s lidmi, nemají na sobě odlesků boží slávy. Někdy bývají dokonce dosti přihlouplí, jako nesmyslný anděl Dormidon, nebo směšní ve své bezradnosti, jako cherubínové, kteří si

nemohou sednúť, pretože jim chýbi určitá časť tela. V takovej podobe provincializmus znamená u Jevgenije Zamjatina omezenosť a malichernosť; najvyššieho stupňa dosahuje v maličkých povídkach „Mouřenínové“ (Arapy), kde sa všetky ľudské zájmy a práva redukuje na egoizmus a seboobdiv: černochozci, žijúci na jednom brehu rieky a rudokožci na druhom ničujú sa a požívajú s klidným svedomím a preplnením vzájomným pohrdaním. To už není jen teritoriální provincializmus, ale i mozkový a ještě hůře, srdeční. Zde je u Zamjatina souvislost nejen s Lěskovem, ale i se Saltykovem-Ščedrinem, jehož slavné město Glupov se trpí a lesknou u našeho současníka jako milion střepin zrcadla. Není zbytečné podotknout, že Zamjatin přepracoval na hru se zmodernizovaným sujetem právě „Historii města Glupova“. Absurdnost arakčejevsko-bolševického systému je zde dovedena do krajnosti a hlavní jednající osoba a velitel přiděluje sám sobě špicla, sám přijímá na sebe udání, sledává své myšlenky neloyalními a vydává sám na sebe zatykač.

Od historie je k utopii, jež není nic jiného než sám život, jen krok. Učiníme-li jej, otcíme se v zemi, obšťastněně zničením individualismu. Už dříve vabílo toto téma ve „Třech povídkách o Fitovi“, kde snaha o nivelisaci vedla k tomu, že bylo nutno ze všech udelet hlupáky a krmit z jednoho prasečího koryta; ale tam byl přec jen smích, byť i zlý, kdežto v „My“ se všude cítí nejryzejší tragedie; poslední povstalci hynou, lidstvo je odsouzeno na monotónní, strojní existenci, ve které se i na lásku vydávají státní poukázky. Je to jakási blaženství nemluvnat ve skleněných palácích, o kterém mluví Veliký Inkvizitor u Dostojevského a snad i ona beznadějná věčnost v podobě zaprášené lázně Svidrigajlova u téhož autora. Policie nivelisace Ščedrinova, provincializmus Lěskovův jsou vztahy v planetárním měřítku, nikoli cizím utopii Wellsově. Je zajímavé, že z anglické literatury, která je Zamjatinovi nesporně nejbližší, bere dickensovské modelování bezvýznamných osob a faktů, které promítá do obrovských rozměrů.

Ale kromě této odpornej a strašnej provincie je u Zamjatina také jiná — radostně-pohádková a dokonce idylická. Přechodem k ní může být fraška „Host z Afriky“, jež podobně jako Katajevova „Kvadratura kruhu“ (ale mnohem výše po stránce literární) podává humoristický obrázek sovětského života. Humor je zde dosti nezlostomý a je vypočten jen na zesměšnění neuvěřitelných postav, vyvolaných revolucí. Jestliže italská Commedia dell' arte měla své nezměnitelné postavy, není bez nich ani soudobá ruská komedie; nejsou ovšem tak kanonické, ale jejich opakování je nesporné. Řekli bychom, že rozmanitost a početnost jsou v úzké souvislosti s názory spisovatelů. Jsou to většinou předrevoluční lidé, snažící se přizpůsobit se novému řádu a využít ho s prospěchem, komunističtí kariéristé, komisaři, hrající si na starorežimní panstvo, básníci, kterým chybí absolutně talent, kteří však vystupují se stranicou legitimací na sovětský Parnass, tisknouce na státní účet svá díla. Takové typy nalézáme v Majakovského „Lázních“ a „Štěníci“, ve zmíněné už Katajevově „Kvadratuře kruhu“ a také v Zamjatinově „Hostu z Afriky“. Je zde bývalý diakon, který se stal úředníkem v Zagsu — sovětském matricovaném úřadě — i snobní sekretář z centra, i básník a posleze svěží mládež, jež pro možnost jet studovat do hlavního města a také z milostných příčin podfoukne celou tuto společnost ujišťující, že do jejich městečka přijel z Afriky delegát povstaleckých lidoopů. Dějištěm je ovšem provincie, ctní na způsob onoho Gogolova městečka, do kterého nedojede ani za tři dny jízdy. Gogolovský prvek je vůbec patrný v této lehké komedii a první jednání je pod přímým vlivem Gogolova „Revisora“.

Další etapu tvoří komedie „Blecha“, jejíž sujet je vzat ze stejnojmenné povídky Lěskovovy. Dějištěm je Tula — Petro-

hrad — Londýn, ale poněvadž to vše se představuje v přelomeném zření mladého řemeslníka, překvapeného světem, ale nechtějícím to ukázat, ani velkoměsta neodlišují se ničím od Tuly před sto lety. Silně tomu napomáhá zlehka pohádkový tón a nejbáječnější příhody. Proto car a jeho dvůr jako by vyšli z lidové pohádky a angličtí velmožové baví se stejně jako mistři samovarových závodů. Skutečné současnosti zde není, ale existuje v náznacích, v jednotlivých slovech a také ve vnitřním protestu autorově proti desindividualisování lidu, v jeho víře, že ruský mužik, kdyby se mu dalo vzdělání a svoboda, udělal by mnoho, co nedovedl a ani nechtěl pod holi. Maličké město, provincie, je sazeništem skutečných „hrdinů práce“ a proto se také podává v daném případě ve veselé pozitivních tónech.

Ale skutečně radostná a veselá provincie objevuje se u Zamjatina teprve tehdy, když se může alespoň trochu uchýlit do minulosti. Všechno to nalézáme v jeho neveliké knížce „Rus“, kterou vydal společně s malířem Kustodievem; pravíme „společně“, protože sjednocení obou osobností je v tomto případě tak veliké, že nemůže být řeči o ilustrátorovi nebo vykladači, nýbrž o spolupracovnících. Ve skutečnosti vlastně tomu také bylo tak. Kustodiev namaloval několik akvarelových obrázků, na kterých byly zobrazeny typy provinciálního ruského biedermeiera a požádal svého přítele, aby k nim napsal text; ale Zamjatin se tak nadchnul, že začal psát o nich povídku a podle toho, jak začaly přibývat nové postavy a scény, Kustodiev je zase přimaloval. Biedermeier je všude idylický a provinciální, neboť s našeho hlediska život byl tehdy lehký a největší jeho střediska vypadají jako nejtíši vesnice. O Rusku to platí dvojnásob, neboť právě v té době země začala vstupovat na cestu největšího rozkvětu; blahobyt a kultura přestávaly být výlučnou výsadou šlechty, měšťanstvo začíná vážně zvedat svůj hlas. Kromě toho primitivismus, který hlásali romantikové a jejich následovníci, nebylo třeba hledat na nějakých dalekých a tajemných ostrovech uprostřed divochů, byl všude kolem. Barbarství a živelnost tónů odlišuje ruský biedermeier od střeoevropského a proto se k němu tak rádi vraceli impresionističtí malíři; pro spisovatele téhož údobí byla to studnice lehkých a uklidňujících témat, umožňujících zároveň stylistické cviky. Někteří současníci a blízcí potomci, na příklad Ostrovskij, představují sice rádi toto údobí v temných barvách, jakmile však ponechají stranou kárání, nemohou se ani oni nepodívat s úsměvem na směsici nálad, snah a naivních předpokladů, ze kterých se skládal biedermeier. Zamjatin vrhl v „Rusi“ svůj pohled na totéž prostředí, jako Ostrovskij, to jest na bohaté provinciální kupectvo, vychloubající se klusáky, kočizy a krasavicemi, naporáděnými jako orientální bůžkové a pozlacenými jako úpadkové ikony. Jejich jasný ruměnc, závodící s růžemi na šálách, jejich baculaté ruce, žmoulající okraj hedvábné obruby, celý ten lesk, spojující bývalou asijskou nádheru s rodícím se evropským vkusem, vábí Kustodieva jako malíře; Zamjatin pak ukájel zde svou vášeň k provincialismu a humoru zároveň. I strašná milostná historie a snad vražda jsou úmyslně setřeny a podány v přijatelné lidské formě — vždyť v Arkadii, kterou je město „Kustodiev“, jsou i vraždy a smrt bezbolestné. Zdá se, že spisovatel chtěl si jednou odpočinout a zapomenout, jak to bývá ve skutečnosti.

Úchylku od uvedené základní tématické linie viděli jsme dosud jen ve třech dílech: „Jeskyň“ (Peščera), „Povodni“ (Navodnění) a „Attilovi“. Prvé dva názvy patří velkým novelám a souvisí absolutně s přítomností: první se strašnou dobou hladu a občanské války, kdy v Petrohradě lidé žili osaměle jako šelmy a domy se staly jeskyněmi, skrývajícimi většinou pomalé umírání lidí, málo přizpůsobených vlčí psychologii. Tragickou historií mladého profesora, hynoucího

pro několik polen dříví, nebudu popisovat, psala jsem zde o ní již dříve v studii „Intelligence a revoluce“.

Zcela jiné je prostředí a doba v „Povodní“. Pokud můžeme soudit, je to poslední otištěné dílo Zamjatinovo a proto lze jeho pozorování značně rozšířit prostorově i časově. Dějištěm je zase Petrohrad, ale už uklidněný, téměř sytý a schopný trpět čistě osobnostními urážkami a hořkostmi — láskou a žárlivostí. Věčně lidské nabylo zase svých práv a celý život nemůže se už zredukovat na jídlo, teplo a třídní boj. Prostředí zde není nové, ale oblíbené novým Ruskem — dělnické, ale není zde ani stopy po proletářských tendencích. Sužet je prostý a stručný: neplodná žena poznává, že její muž žije s jejich schovankou a po dlouhých mukách žárlivosti zabíjí soupeřku, po čemž nastává úleva, nový nával lásky k muži a zrození dítěte; dokud není dosaženo tohoto cíle života, není ani výčitek svědomí ani pokání, jakmile však splněno zaslíbení, přichází nutnost očistit se od osobního hříchu. Název „Povodeň“ má dvojí smysl: předně čistě vnější, protože Něva, vystupující z břehů, doprovází všechny hlavní události, a za druhé vnitřní — city se přelévají přes okraj, krev zaplavuje vše kolkolem. Celá věc je zkonstruována na analogii psychologických zážitků a přírodních jevů, ale bez jakéhokoli alegorismu v ryze reálných a životných tónech.

Posléze několik slov o dramatu „Attila“. Autor sám si ho velmi cení, protože vložil do něho drahou sobě ideu o slovanském původu vůdce barbarů. Ale kritik, který je povinen soudit jen podle toho, co je vytištěno a nepodléhat ústnímu výkladu autorovu, sotva může souhlasit s takovým názorem. V řadě Zamjatinových děl jen „Attila“ trpí retorikou, poněvadž je napsán a thèse. Ač je úplně scénický, sotva zaujme široké obecenstvo, nezasevěné do ideologické stránky. Snad v románě, který dopouští mnohem více pasáží a výkladů než scénické dílo, a ve který Zamjatin nyní připravuje svůj „Bič boží“, podaří se mu přesvědčit nás více.

Slo h.

Přejdeme nyní k druhému základnímu bodu tvorby rozebíraného spisovatele, to jest k jeho slohu a jazyku. O jazykových formách cizí řeči je vždy dosti těžko soudit, poněvadž v českém překladu vyšel jen román „My“ a několik povídek. Proto zastavíme se jen u toho nejpatričnějšího, a to u zvláštností slovníku a na vývoji slohu. Zvláštnost spočívá přes veškeru vnější absurdnost v rusismech, což však úplně odpovídá linii oné tradice, k níž se Zamjatin přimyká. Všichni spisovatelé tohoto směru pečují zvláště nejen o jazykovou čistotu, ale i o jeho konservaci, což je často vede k archaisaci. Úplně logický tento základ je v oné řadě Zamjatinových děl, která souvisí s církevním a klášterním životem. Jinde se to přelamuje, na příklad v „Bleše“, kde všechno je zkonstruováno na virtuosním zacházení s jazykem, podaným v různých formách — lidové, dvorské, zkomolené cizinci atd. Prastaré formy střídají se zde s lidovými, pořekadla a písně vplétají se do odměřené řeči Angličanů a hatlaniny Němců, tvoříce jeden pestrý celek, podobající se orientálnímu koberci.

„Každý přetisk znamená nové opravování, stáří věci nezachraňuje jí od předělavky. Když jsem loni v létě připravoval materiál pro sebrané spisy, prošel jsem znovu všechny věci se skelným papírem a pemzou. Ostatně to byla příležitost ohlédnout se na celou cestu, vykonanou za nějakých patnáct let, srovnat, jak jsem psal a jak píší teď. Všechny složitosti, kterými jsem prošel, byly k tomu, abych dospěl k prostotě. Prostá forma je zákonitá pro naši dobu, ale právo na tuto prostotu nutno si vypracovat.“

Tak píše o svém vývoji, hlavně stylistickém, E. Zamjatin v knize literárních interviewů „Jak píšeme“. A skutečně, od zřejmé složitosti, ba přetíženosti Zamjatin přechází v posledních věcech, „Jela“ a „Povodeň“, ke zřejmé prostotě. Vnitřní složitost, psychologická i stylistická, nepřestaly u něho domínavat. Dlouho a pomalu krystalisuje svou věc, pak ji vybru-

šuje. Pracuje při tom zvukově i zrakově. Každá věc má svůj rytmus, který nutno nalézt i zachovati, ale také každá postava souvisí s vůdčím motivem a obrazem, které se nesměji křížit disharmonicky. Aby se zabránilo kakofonii, je třeba této disciplinované prostoty.

do ba a lidé

Josef Trojan:

Program mladé generace

K diskusi o mladé generaci přinášíme článek, z něhož se dozvíte, jak se na věci dívá mladý sociální demokrat.

I.

Všechny debaty, jež dosud byly vedeny o mladé generaci tohoto státu, to jest o lidech kolem třiceti let, zabývaly se většinou výklady, proč mládež se k tomu neb onomu místu ještě nedostala, proč ji staří kupředu nepustí a proč jsou mládenci takoví nebo onací.

Článek dra O. Rádlu o mladé generaci „Přítomnosti“ v jednom z posledních čísel tohoto listu měl několik chybných uzávěrů (pokud ovšem zde byl úmysl jakékoliv dedukce) a poněvadž při všech úvahách o mladých a starých až dosud opakoval se zjev podobný, chci říci asi tolik: Celkem by nám čerta mělo už záležet, jak k tomu nebo onomu došlo, starejme se raději, co bude dál.

Pokusme se hodnotit mladou generaci se stanoviska tohoto.

Je totiž už slušně na čase, abychom se v tomto státě zařizovali trochu podle svého. Všude je plno mládeže, která s ohromným gustem mluví a mluví. Mládež je vlastně trpítelem. Staří jí ubližují. Nedávají jí místa na slunci. Dokonce i někteří stárnoucí pánové hladí nás po vláskách a litují nás, jak nás ti jejich staří spoludruzi utlačují. Naše mládež je jako děcko z bohaté vychované rodiny, které čeká, až se o ně tatíček postará. A poněvadž tatíček zrovna nespěchá, aby jí předal krám, brečí před výkladem a nadává na tatínka. Vzpomínám legendárních už příběhů amerických selfmade-manů. Ti by v tomto příběhu pravděpodobně skočili do krámu, vzali koště a zametli podlahu. Pak by se táty zeptali, co potřebuje a dřeli by tak dlouho, až by tatík poznal, že to synové doopravdy dovedou lépe než on a šel by na vejminek. Ale myslíte, že by bylo co platné, kdyby se tito mladí lidé sešli v kupu moudrých a vydali, řekněme, plakáty, na nichž by velkými písmeny stálo: Naši otcové to dělají mizerně?

Stěžujeme si do neporozumění těch starých, ale kde je příznak, že máme porozumění sami pro sebe? Vždyt pro boha, kdyby dnes na staré pány sestoupil duch svatý a hodili nám celý ten krám starostí na krk, nezdá se vám, že by mnohý z nás přišel do rozpaků? Není to, prosím, advokátství pro staré pány. Konstatujme jen, že ať už je to v čem chce, naučili se dobře svému řemeslu. Že dnes po výtce jim ze všeho zbývá jen to řemeslo, nerozhoduje. Řemeslo i u geniů je víc než schopnosti duševní.

A tak Rádlův pláč nad tím, jak mladým je na příklad zabraňováno zúčastnit se politiky, je jednak neupřímný a jednak netaktický. Nikdo, totiž ani dru Rádlu ani komukoliv jinému nebrání vstoupit do některé strany a vyvíjet tam činnost. Někdo přece ve straně pracovat

musí a nejdou-li tam ti nejschopnější, pak to za ně vezmou méně schopnější. A poněvadž se dr. Rádl pokládá za schopného, není jistě sporu, že by si brzy posice ve stranách dobyl. Ovšem toto „brzy“ má háček. Nikdo vám nenabídne poslanecký mandát jen z toho titulu, že píšete do novin nebo že kritizujete staré. I v literatuře musíte popsat stohy papíru, než vám některý odvážný nakladatel vydá knížku. Znamená to, že by bylo nutno začít od píky. Stát se, řekněme, místním důvěrníkem, při volbách obcházet dům od domu, dávat lidem do ruky letáky, přesvědčovat je o dokonalosti své strany a vůdců a nechat se eventuelně shodit se schodů. Když to budete dělat dva roky, stanete se třeba důvěrníkem okresním, pak župním atd., atd. Nebudete mít pro sebe chvíli volnou, všechnen čas bude náležet organizacím a jejich složkám, bude vás to stát peníze i zdraví. A nakonec možná shledáte, že celá ta práce byla neúměrná zisku, jehož se vám dostalo. Podívejte se, myslím, že v tomhle poměru ke stranám je mnoho povrchního. Chápu některé intelektuály, že stojí stranou, pozorující světa běh a vyslovující své glosy na okraj dnů. Všude, kde se tvoří, je třeba těchto diváků (i když jim škodolibí lidé přezdívali kibiců). Měli by — někdy — chuť skočit doprostřed vířícího života a rvačky, ale pak si uvědomí své slušné vychování a zůstanou stát i se svými poznámkami zase na okraji. Bojují většinou o tak nehmataelné věci jako je slušnost, kulturnost, dobrý styl a objektivnost. Všichni bychom měli být slušní, kulturní, formálně dokonali a objektivní. Záleží jenom na temperamentu — vylučme pro tentokrát všechny lidi špatné vůle — a velikosti touhy po vítězství, do jaké míry se nám to podaří. Dobrý voják, s vaším dovolením, nemůže být jaksi dobře objektivní. Neboť objektivnost znamená někdy také zahodit pušku, když je na to nejméně času. Dobrý straník ani nesmí být stoprocentně objektivní, poněvadž by nikoho nepřesvědčil. A doufám, že to není macchiavelismus, řeknu-li, že je důležitější, aby získal straně, jejíž ideí slouží, deset voličů než kdyby potvrdil svému protivníku, že ten a ten vůdce skutečně za moc nestojí. Ale přece je třeba v politickém boji Peroutků. Je třeba lidí, kteří by kritisovali proti všem a se zájmem — pomoci. Ovšem, jiná otázka je, jak je to s tou mladou generací „Přítomnosti“. Neboť komu soudcuje zápas „Přítomnosti“? Generaci vládnoucích, generaci více méně svých vrstevníků a otců. Čtyřicetiletí říkají čtyřicetiletým až šedesátiletým, že by mnohé věci měli dělat líp. To je v pořádku, neboť za toto právo kritiky vzdali se mnohých práv jiných, mezi jiným i toho, že sami mohli vládnout a vést. Koho však chce kritizovat ta společnost mladých v „Přítomnosti“? Také ty staré? Podceňuje snad na tolik ty, kdož „Přítomnost“ zakládali, že si tuhle úlohu neobstarají sami ke vsí spokojenosti? Chtějí jim patrně pomáhat. Mladé štěně jde starému hafanovi na pomoc.

Budí, každá generace potřebuje lidí, kteří stojí stranou, ale kteří si zachovali podle možnosti zdravý rozum a nespázané ruce. Ale mělo by se laskavě uvážít, že kdyby všichni ti divadelní a jiní kritikové, které Rádl s takovou péčí vyjmenoval, hláse se tak k otcům, kteří eventuelně o každého syna nestojí, octli se ve světě úbornatém, kde by nebylo ani divadel ani politických stran ani veřejného neřádu, pochopili by, že není na čase psát kritické úvahy o tom, že na světě nic není. A pakli by v nich skutečně dřímalo vědomí odpovědnosti, vzali by krumpáče a lopaty, postavili by města, přioděli by nahé a nasýtíli hladové, nudícím se by započatili zábavu a na konec by s úžasem zkonsta-

tovali, že se stali z kritiků vůdci a že jejich úlohu dávno zaujal jiný.

Podívejte se, každý člověk, když počne užívat svého rozumu, měl by a má se s naprostou jistotou domnívat, že na světě před ním nic nebylo. A že si to teď s kamarády postaví pěkně podle svého. A místo, aby klel na staré, začne pěkně s rozumem od základů. Proto se mi nelíbí heslo „mladá generace Přítomnosti“. Hlásí se tu mladí lidé ke kritice. A poněvadž posouzení práce již udělané obstarají jiní, měla by kritizovat práci mladých.

Ale — co již udělali mladí? Čemu vtiskli svůj ráz? Kde ukázali dovednost rukou, velikost srdce a sílu rozumu? Ani v politice, ani v obchodě, ani ve vědě. Jediné umění jim nabídlo, aby to s ním zkusili. Pravděpodobně proto, že je tu potřebí nejméně vědomostí a hrozí nejmenší riziko.

Až jednou někdo bude psát dějiny „Devětsilu“ (a myslím, že jeho bývalí členové se dnes většinou na kolenou — doslova — modlí, aby se to nestalo), bude mít hroznou legraci. Neboť technika práce „Devětsilu“, to je prosím učebnice, z níž čerpali lidé, jimž se říkalo „generace klepetářovská“ anebo kteří na těchto místech byli popravováni osobou Emila Synka a i ti, kteří doufají, že křikem nahradí pracovní výkonnost.

Pokuste se vzít dnes do ruky některou knížku z produkce Devětsilu. Jak málo tam najdete poctivého uměleckého úsilí a jak mnoho pózy. A vzpomeňte jen těch ideových výkyvů, jimž Karel Teige dával pozhánání a, když vykonaly svou úlohu, i prokletí. Kam dospěli tito mladí, kteří opravdu prorazili a uměli výborně používat svých posic? Jaký kulturní přínos položili k nohám svého národa, jak zmnožili a zkrášlili náš život? Kolik opravdu lepšího vytvořili než jejich předchůdci? Nemusí být člověk ani marxista, aby konstatoval, že brali život vždy jen povrchem svého těla. Do srdce ani mozků jim nedolehl. Nechceme tvrdit, že by každý umělec měl být sociologem anebo dokonce prorokem a vůdcem lidu, jemuž píše. Ale snad není příliš odvážné žádat alespoň určitou míru odpovědnosti. Z básní lze těžko vyvozovat světový názor. Zvláště pak z básní poetistických, kterým víc než lidský život znamenala krásná hříčka a nový rým. Pokusme se názor mladých ukázat na několika knihách mladé generace. Vezměme knihu Vítězslava Nezvala „Kronika z konce tisíciletí“. Vítězslav Nezval, nejpřednější člen generace, člověk obdařený nesporně velkým talentem. Jak jej zužitkoval?

Klíč k celému generačnímu vyznání je položen v Nezvalově větě, kterou charakterizuje svého hrdinu (Kronika, str. 20):

Žádná z rozumových norem se mu nezdála býti dosti závaznou, neboť měřil každý fakt podle smyslové harmonie či disharmonie, jimiž ho naplňovala válka, jež s nepřírozenými morálními výsledky urychlila v něm rozvrat intelektualismu.“

Žádná z rozumových norem nezdála se naší mladé literární generaci za dosti závaznou, aby na ni přísahali ve jménu života i smrti. Věrní své smyslové harmonii přísahali na ty rozumové normy, které v daném okamžiku vyhovovaly jejich citovému rozpoložení. Byli revolucionáři, poněvadž svět kolem vřel revoltami a bylo tak krásné představovat si, jak básník s rozevlátým vlasem a potrhanými šaty stojí v čele revolučního prole-

tariátu na barikádách (pravděpodobně na barikádách, neboť zákopová válka se svou špinou a nepohodlím dlouhého vyčkávání nemá tolik půvabů) a vede ho ke konečnému vítězství. Nebylo to všechno jasné a možná že by Marx zplakal nad tehdejšími svými vyznavači. Revoluce se však jaksi trochu zdržela a mládí chtělo žít. A poněvadž přece jen v černých hospodách mezi chudými lidmi, kteří nedovedou uvažovat o jiném než o jídle, kterého mají málo, a o bytech plných nemocí, se člověk-bádník-genius nemůže jak se patří vyžít ve jménu umělecké svobody, zrodil se poetismus, který má s životem asi tolik společného jako barový koktail, byť dobře namíchaný. A přišla-li později nálada, mohlo se mluvit i o purismu, civilismu, konstruktivismu. Umělec se musí rychle vyžít. To jenom lidem, kterým se rozumové normy zdají přece jen závaznými, stojí za to, aby se celý život rvali za jednu ideu. Básník-motýlek usedl na bodlák komunismu, na růži poetismu a zastavil se na konec třeba u studené lilie katolicismu. Dovede dokonce křížit bodlák s lilí, aniž se mu to zdá násilné. Dovede spojit vše a nalézt ve všem krásu. Nezval v „Kronice“ vyvozuje pesimism intelektuálů z toho, že viděli jen zlo války a nechápali jejích rozkoší. „Rozkoše“ války! Jeho sociální cítění projevuje se podivným způsobem. Práví o svém hrdinovi:

„Arnošt nyní miloval vše, co naplňovalo život chudých, ... lampu se štíhlým cylindrem ... a ošklivil si ozdobné lampy s porcelánovými stojany (touhou chudých bývají právě podobné porcelánové lampy; pak by je už asi básník nemiloval — lampy i chudé). Miloval skleněné dveře ... stáje ... kde hrávali pacholci na harmoniky dojmavé písně.“

To jsou asi ty „barevné radosti chudých“, o nichž se mluví dále. Bohatí jich nepoznali a patří k nim také to, když deputátník zmocnil se v koutě na dvoře ženy, která uprchla před ním z lože ze strachu před třináctým dítětem. Skutečně rozumové normy nebyly normami této generace, neboť Nezval konstatuje, že „nechápal po jedinou, co může být na zemi tak zlého, že je třeba být věznem mezi špinavými lůžky v kalném vzduchu, když přece není ani jediného člověka, jenž by se byl narodil nemluvnátkem, honícím v malých očích zlaté prasátko, vrhané sklenicí mléka.“ Myslíte, že je to skutečně nepochopitelné? Při tom chudý a zloděj je mu do jisté míry totéž. Nastěhuje se do karlínského činžáku a „všude kolem větrí ovzduší krádeží“.

A tak, kde je jediná páteř tohoto mladého muže, jenž svým způsobem výborně reprezentuje vše, co je smetánkou mladé literární generace? Nezval líčí Arnošta, člověka poválečného, tedy sebe, podobně jako popsal Ernest Glaeser literátskou generaci v „Míru“. Vůbec poslední stránky Glaeserova románu měly by státi v čele všech studií o generaci z let po velké válce. Je to výstřeha, krutý vykřičník nad těmi, kteří byli příliš slabí, aby vytrvali a kteří z nedostatku jiného východiska povýšili svou slabost na program a výsadu. Ovšem Glaeser stojí na d těmito lidmi, Glaeser s ironií ukazuje jejich nicotnost, kdežto Nezval stojí při svém hrdinovi. Albert — zdá se vám — je Nezval a Nezval je Albert. A když všechna přetvářka spadne, zůstává jen jediné: Smyslnost. Ale není i to konečně přetvářka? Práví: „Jak připadaly Albertovi směšnými všechny vážné problémy, o nichž se hovořilo. Jak mu byly lhostejné noviny, tragedie, politika a umění. Viděl lidi, zaujaté starostmi o denní chléb, o slávu nebo bohatství a vše to mu dnes připadalo nesmírně nudným.“ Ovšem klíč k lásce vězí

v jedné zatracené větě ... umínil si, že bude milovati všechny ženy, jež se mu naskytnou a jež se mu budou líbiti ...“ Pravděpodobně zde slovo „milovati“ nijak nesusvisí s pojmem „láska“.

(Dokončení.)

Stultus:

Pokolení, které nezná pomeranč

III.

Továrna se rozpadá.

Brzo na to se továrna zastaví. Je pozoruhodno, jak rychle se dovede ničit a upadat v zapomenutí ten mrtvý inventář. Lidé vydrží déle. Kamenné dlaždičky dvorů zarůstají travou, obrovská kola rezaví, stavy, které je vidět velikými okny dílen, pokrývají se pavučinou. Rybník skoro vyschne. Jen dynamo, udržované péčí inženýra a starých zkušených montérů, dává ještě světlo, ačkoliv pracuje těžce, a opotřebený, do nekonečna sešíváný řemen se co chvíli trhá. Každého večera, když se stroj spouští, zhasíná několikrát světlo — řemen se přetrhl. Stává se to zvykem, a když v pokoji zavládá po jedinou tma, nehnou se lidé s místa, nechávají práce a říkají jen, konstatující to, ponuře: „Tak už zas to zhaslo.“ Ale vše má svůj konec. Přes vztek starého plešatého montéra, který už tolik let ošetřuje svůj „Diesel“ a ani teď nemůže pochopit, že se pro něj nedá nic udělat, přetrhne se jednou řemen nadobro, tak že se už spravit nedá. Dopálený montér udělá na to něco nesmyslného. Chytí se obrovského, ještě se nezastavivšího setrvačnicku, aby se zbytečně netočil. Velikánské kolo odmrští starého muže, roztrhne mu lebku o kamenné schody, vedoucí nahoru do kanceláře, a spolu s ním zhasne v továrně elektrina. Nastane doba petroleje, všemožných čoudicích olejů a pak louče, svítilí na chudé bramborové večere a neradostný temný život.

Pověsti.

V té době, v zimě, si lidé navzájem sdělují mnoho fantastického. „Víte, ve čtvrtek, jistě to přijde ve čtvrtek, to už je na beton.“ Co přijde, neví nikdo. Zprávy se šuškaří, lidé jsou poplašeni a chodí jako v mátohách. Špatná prosná kaše, vulgo „pša“, nadýmá břicha a zatemňuje mozek. Vypravuje se také — ve městě stojí oddíl vojáků — že Lunačarský, který přijel přednášet o náboženství, pořádal pro ně protináboženskou přednášku a debatu. Kromě vojáků se připouští také obecnost. Mluví se zápalem. Před posluchárnou zaznívají skvělé revoluční fráze. „U nás, zaplat panbůh — již není boha. Naši povinnosti, soudruzi, je vykořeňovat ...“ Za debaty se přihlásí dědeček. Cosi proti němu mají. Místní komunisté, zasedající u předsednického stolu, nechtějí mu dát slova. Stařík trvá na svém. Že prý řekne šest slov, jen šest slov. A vyjde na podium. Obrátí se k posluchárně: sedí tam vítězná rudá armáda. Čepice buděnnovky, zvané lidem kropáče, žluté boty s černými koženými kamašemi — tot' přepych! — důstojnictva, bosí rudoarmějci, kožené kabátce, šátky, roztrhané bluzy stejnokrojů. Pozornost je chabá. Ve vzduchu stojí kouř ze „psích nožiček“, kdesi v rohu se pořádají dostihy: rudoarmějci s napiatým zájmem pozorují dvě štenice, utíkající po zádech sedícího vpředu kamaráda. Uzavírají se sázky — která doběhne dříve ke krku? Hip, hip! Posluchárna se drbe. Stařík se podívá, pokřikuje se a řekne: „Milovaní bratři, Ježíš vstal z mrtvých.“ A že prý celá posluchárna jako jeden člověk odpověděla mu: „Amen“.

Pak prý mluvila mladá učitelka franštiny, dcera profesora gymnasia a dlouho a velmi důkladně prý se přela s Lunačarským, dokazujíc mu falešnost jeho slov. A nic jí neudělali, kdo by to býval řekl, ani jí nevyhodili ze školy. Vida!

T m a.

V téže době, zaplavené hladem, frontami a tmou v Moskvě, vždy plné ochotných vtípkářů, se odehrálo ve skutečnosti toto. Město, jako i celé střední průmyslové Rusko a vůbec všechna místa, kde nějaká elektřina byla, zůstalo ve tmě. Sníh ležel na ulicích, odhazovali jej na chodníky, do dvorů, poléváli jej pomyjeji, padal zas. Tramvaje nejezdily. Od čtyř hodin odpoledne nastávala tma a hýření se slavnými a mnohokrát opěvanými „čoudilkami“, napájenými obyčejně strojním olejem. Vyráběly se zpravidla ze skleniček na pepř, nebo starých konserv. Čoudily doopravdy znamenitě, ale sotva kdy svítily. To byla doba, kdy se se zápalem zpívala velmi veselou notou odrhovačka, něco jako „a nám už je to fuk.“

„Není sírek
Není másla
Elektřina nám uhasla
Dejte nám ohně!“

Lunačarský, tentokrát doopravdy, uspořádal přednášku v jednom z obrovských sálů Moskvy, snad v Polytechnickém museu, snad ve Velkém divadle. V síni, pohroužené do pekelné tmy, nacvoknuté chleba a podívané vždy chtivým ruským obecnstvem, přednášel lidem o vyhlídkách komunismu. „Soudruzi! Teď v těchto slavnostních a trpkých dnech, kdy budování socialismu jde vzdor úkladům kapitalismu vítězně vpřed, musíme si zvláště dobře uvědomit, jaký program máme před sebou . . . Soudruzi, revoluce a komunismus zvítězí vždy, a i kdyby nepřítel zhasl nám slunce, vynalezeme nové, krásné stroje neslýchané síly a rozsvítíme si nové, socialistické slunce! . . . Soudruzi . . .“

Káravý a zasmušilý hlas s galerie: „Soudruhu! Pusťte nám dřív elektriku.“

P u t o v á n í.

Podzim. Nádražím projíždějí vlaky se střechami, bojovně obsazenými lidem. Jede se na daleký jih a sever, odríznuté od centra spleťtými a rozmanitými pásmy bílých, rudých, zelených a strakatých vojsk. To jsou křížové výpravy za chlebem, čili tak zvané „organisace“. Soukromník, ať „pytlák“ (spekulant) nebo prostě občan, vydává se ještě většímu nebezpečí. Pronásledují ho, berou mu potraviny. Proto skupiny dělníků, státních zaměstnanců a sedláků se organizují, aby měli přece jen více práv a možností. Stát podporuje kolektivní podnikání. „Teda, dva pytle mrkve, ano, to snad půjde. Pytel žita, víc nemohu přivézt, není to dovoleno, nějaké brambory, jo, cukr, když se najde. Na Ukrajině budeme sotva za měsíc. Dřív než za čtyři měsíce mne zpět nečekejte. S Bohem.“

O plot zahrady se opře žena. Žije tu vedle s mužem a dětmi, polo dělnice, polo selka. Louská slunečnice, směje se. „Naše Gruňka, to je vám utrechová holka, víte, paní, že nám předešlým utekla se sousedovic Máňou na jih? To je prevít. Peníze mi vybrala z šicího stroje — deset milionů — a utekla. No. Holce je devět let. Snad se neztratí ve světě, že? Neřád všivácká.“ A za měsíc zas: „No že ji prý viděli naši chlupci z továrny na pouti u Poltavy. Byly s tamějšími žebráky. Zavolali ji, ale kde pak! Hned byla mezi vozy, a pak ji hledej! Měli svých starostí dost. Organizace vezla pytle na nádraží, byla celá ustaraná, jakýs ataman jí to chtěl sebrat. A ti vám vypravují věci, lidé zlatí, ti vám vypravují věci! Housky že tam jsou, pravé bílé, a uzené maso, a poutě jako dřív a máslo. Jé!“ —

Děti v revoluci.

To je zvláštní, jak je teď život krásný. Co si ti dospělí myslí, že pořád jen fňukají a naříkají? Ve velkém červeném domě se téměř nic nezměnilo, jen pokoje jsou poněkud studenější, šetří se s dřívím. To je ohromné, jak se teď utvořil

život. Děti, kluk a holka, dříve pěstění, nenechávání ani chvilí o samotě, otravování starostmi rodičů (pro Boha, nechod' ke kasárnám, jistě dostaneš od dělnických dětí spálu, a nezapomeň vzít teplé boty a šálu), poznali najednou rozkoš svobody. Dospělí mají bez nich starostí dost. Smějí najednou běhat, kde chtějí a jak dlouho chtějí, zapomínat na galoše, které jsou beztak na vyhození, a hlavně hrát si s dělnickými dětmi. Ke konci roku 1919, v zimě, uchvácení událostmi, obklopeni zaraženými a nešťastnými dospělými, nesnášejícími zimu a vládnoucí teď zelnou polévkou, hrají si na rozkošnou hru. Má to být loutkové divadlo. Staví je ze staré bedny, ale hlavně horlivě projednávají ve všech podrobnostech obsah hry, která na něm bude provedena. Má se jmenovat „Rosa Luxemburgová“ a objeví se v ní tolik teď oslavovaná zabitá německá komunistka, ovšem po své smrti, v zakrváceném šatě, na mostě, pod který ji shodili a na který za měsíčního světla přijde medítovat mladý komunistický vůdce. Objeví se mu a káže, co má udělat, aby německý komunismus dospěl k vítěznému konci. A inženýrův hoch, naprosto neliterárně založený, začne dokonce psát povídku, která se ostatně začne a skončí touto větou: „Dnes jsme zase měli zuřivý boj s bílými a zvítězili jsme. Nemohl jsem se ho, bohužel, zúčastnit, jelikož jsem už zemřel ve špitálu.“

Kluci z továrny přijdou na návštěvu. Postrkují jakési staré dětské auto, které tu ještě náhodou zůstalo. Místo pro šoféra je volné a vydlobané. „A co pán od volantu,“ povídá jeden, „toho přetáhli přes zadek, vyhodili ho, buržousta, co?“ „Kde máš tátu?“ Má otce strojníka, správného dělníka. Není ho již dávno vidět. Lidé o sobě vůbec teď nevědí, zapomínají na sebe, i když bydlí na jednom místě. Skrývají se také jeden před druhým, když odjíždějí. „Fotr? No ten je na Sibiři, v chlebné zemi. No jo, už půl roku je, co odejel. Pro žito. Je nezvěstný. Říkal strýc Vasiljev, co je ve vedlejší pokojí, že ho tam viděl. Ještě je prý na živu. Jen prsty na rukou mu umrzly.“

Vedle mluví matky. „Ne, pomyslete si, čtrnáctiletý hoch a vlastně ji živil. Všude jezdil sám. Za Charkov a dál, pro boty do koželuzných gubernií. A jak se učil! To byla šťastná matka, ta městská učitelka. Čtrnáctiletý hoch, gymnasista! Nešťastná matka. Ano, v Krymu prý ho nechali. Co, španělská nemoc? Ne, skvrnitý tyf. A potraviny, co vezl, jí přece přivezli? — No, to víte, trochu mouky pro útěchu, aby z toho přec jen něco měla. Jeho šaty ne. — Škoda. V takových časech!“

Vlaky stojí.

Po celém Rusku stojí na neurčitých místech vysílené vlaky. Mrznou, nemají čím topit, nemohou dál. Lidé, jimž jsou napěchovány a ověšeny vagony, se nehnou. Kde pak, takhle ztratit místo! Průvodčí je vyhání násilně, aby šli sekat stromy do lesa. Stojí tak týdny, pak se jede zas o kousek dál. V rohu je náhle jakýs ruch. Co že se stalo? Děda, že natáhl brka? Který? Za-tra-cený paprika! No, to se ví. Člověk to ani nepozoruje. Snad se ještě včera odporoučel, kdož ví . . . když takhle člověk musí stát . . . Asi zůstala mrtvola ve stoje, no tak to nikdo nepozoroval, držel se o sousedy. A čí je? Že se neví? Tak ho položte venku na sníh, chlupci, budeme mít víc místa. Jede se! —

Na třetí polici, pro klobouky, nadávají sedláci, kteří to místo šťastně obsadili. „Soudruzi, co je to, sakra, za pořádek, ze stropu se sype hořící uhlí!“ — Vyjde najevo, že to nic není, to si jen krajánkové na střeše rozdělali ohníček a vaří si tam pěkně čaj.

Slečinka ze statku.

Ta mladší slečinka ze statku od vedle prý také jela za chlebem. Ti statkáři, to byli věru pyšní paní, snad nejpršnější v celém okolí. Velký statek, pole, jetel, dobytek,

rybník, všecko kolem bylo jejich. A měli neobyčejně zlé psy. Sedláci tam ani nechodili. Psi byli vždy spuštěni s řetězů a vrhali se na lidi jako draci. Také měli slečinky, dcerky, chodily nafintěné a říkalo se, že už ani nevědí roupama co dělat. Všecky nápadníky odmítaly, žádný jim nebyl dost nóbl. No tak ta mladší, co jela tedy pro chléb, se vrátila s velkým břichem. Že jo, byla moc jemná, rozmazlená a na nový pořádek si ještě nezvykla, kde pak stát celé týdny ve vlaku — všude smrad, kouř, vši. Zkrátka ji nějaký prohnaný sedláček z vedlejší vesnice, bývalý ožrala a výtržník — který se teď stal keřasem z povolání — pustil na svůj pytel s moukou — pěkné místo v rohu — za jedno přespání. Když se s tím vrátila domů, přišel sedlák do statku (psi už dávno pochcípali) a že si prý slečinku vezme, že to s ní nemyslel nějak zle. Však už bylo na čase. A co si myslíte? Odmítla ho a její bratři ho dokonce ze statku vyhodili. Do dítěte že mu prý nic není, vychovají je sami. Zajímavé je, kýho čerta ještě potřebují? Sedlák je teď velkým pánem, chleba a peněz ze svých spekulací má dost, myslel to s holkou dobře a ještě chtěl přikrýt její hanbu. A oni — hladoví, celí otrhaní. Že je sprostý sedlák a ona šlechtična — nno, na to se teď, panečku, nehledí. Jsou to ale nápady! (Pokračování.)

dopisy

Svědectví z Ruska

Vážený pane redaktore,

se zájmem nelicencím jsem přečetl Vaši odpověď A. Hoffmeisterovi v 1. čísle Přítomnosti. Proto s takovým zájmem, poněvadž jsem se sám mohl přesvědčit, jak jste pravdě blíže, třeba jste v Rusku ještě nebyl, než turista, který tam byl, ale neodložil brýle mámení. Byl jsem v Rusku před půldruhým rokem — s první výpravou na školskou výstavu v Leningradě. Po návratu proti své vůli stal se ze mne na pár měsíců kočující řečník. Na schůzích a přednáškách o tomto tématu přirozeně nebylo nouze o dotazy a debaty. Bylo by krátkozrakou domýšlivostí, kdyby kdokoliv z naší výpravy (bylo nás 17 celkem) tvrdil, že poznal dnešní poměry v SSSR. Tak krátký pobyt (3 týdny) dovolil jen nahlédnout do některých míst a pozorovat vnější způsob života obyvatelstva těchto míst. Špatnou službu by prokazoval Rusku ten, kdo by na základě těchto fakt už chtěl generalisovat. Kdybych takto chtěl konstruovat závěry z poznatků našeho zájezdu, mohl bych z určitých fakt vyvodit závěry zcela různé. Chmurný obraz na železniční křižovatce v Orše mohl by být lákavým systémem pro úvahy o destrukci sovětských drah, naopak zase skvělé ukázky leningradské školské výstavy by mohly být podnětem k pojednání o ideálním stavu ruského školství. V obou případech by to byl obraz skreslený. Takových dokladů by se dala uvést řada. Jsem přesvědčen, že city jakéhokoliv druhu jsou nejméně spolehlivým ukazatelem skutečného stavu věci. Generalisací i citových výlevů jsem se hleděl varovat na svých přednáškách o zájezdu do SSSR. Po střízlivé informaci také posluchačstvo toužilo. V celku bylo nám možno poznat Leningrad, Moskvu, Kijev a několik menších měst (Petěrhof, Dětskoje Sjelo), z venkova jen to, co viděli jsme z vlaku a dozvěděli se z hovoru. Ta tři města mají skoro 6 milionů obyvatel — tedy sotva třicetinu obyvatelstva SSSR. Representují však více, jsou to duchovní střediska toho, co

Rusko už 14 let prodělává. Snad jen Kijev zůstává stranou, poněvadž administrativním centrem Ukrajiny se stal Char-kov.

Za ten krátký čas viděli jsme mnoho, nebyla to cesta osvětlení, ale úporného chvatu a studia. Školská výstava, obrázárny, musea, továrny, divadla i kina, parky „kultury a oddechu“ mohly každého přesvědčit o usilovné a cílevědomé práci v těchto oborech. O to, co Římané nazývali „circences“, se vedoucí činitelé nejen starají, ale vedou to tak, že ostatní Evropa to Rusům může závidět. Je to ovšem důsledkem též faktu, že revoluce dovedla v čelo postavit lidi mladé, nezátžené ohledy a tradicí.

Tím není řečeno, že o „panem“ se vedoucí činitelé nestarali. Četné fronty na potraviny a potřeby denního života svědčí však, že problém distribuce k spokojenosti většiny nebyl ještě rozřešen. Ovšem nutno přiznat, že na tomto nedostatku má i podíl nerozumný centralismus a byrokratismus a zdlouhavost pracovního tempa ruského člověka, proti kterému režim, žurnalistika, kino i divadlo vede neúspěšný boj. Naučit lidi pracovat a pracovitosti — toť jeden z problémů pětiletky a výstavby socialistického státu vůbec.

Na přednáškách byl jsem několikrát překvapen dotazem, zda při nynějším stavu se žije v Rusku radostně. Neodvážil jsem se jednoznačné odpovědi. Řekl jsem, že mnohým ano, ale mnohým rozhodně ne. Doba nynější výstavby ukládá všem omezení, není nadbytku životních potřeb, ale vědomí nutného omezení v zájmu lepší budoucnosti je silou i radostí ruské duše, známé z ruských románů, které jsou schopny své osobní štěstí obětovat prospěchu celku. Vzpomínám jen na onoho lékaře v lesní škole v Sokolnikách, který otevřeně řekne, že nemůže být komunistou, ale že nyní je šťastnější než když za carství byl obvodním lékařem, poněvadž nyní vidí výsledky své práce; jeho práce opravdu je nyní užitečná — potřebným školákům vracet zdraví. Naopak ještě dnes vidím ty smutné oči ruského mužíka, když rychlík unášel nás černou zemí Ukrajiny. Krátce charakterisoval situaci: Tolik krásné země a užitek z toho nemá nikdo; šel jsem do kolchozu jako celá vesnice, poněvadž se nechtělo zemřít hladem.

Tyto jednotlivosti uvádím jen proto, abych dokázal nemožnost generalisace jakéhokoliv druhu. Končíval jsem své přednášky: Rusko není ani tím peklem, ani tím rájem, za které je často vydáván žurnalistika a fanatikové pravice nebo levice. Rusko stále ještě prožívá obrovský přerod revoluční, všude horečná činnost, často překotná, rozhodně však to není stagnace. „Ničevo“ ruských mas vyburcováno z letargie k aktivitě — a to je již dějinná zásluha.

S úctou prof. Vít. Hejduk.

listárna redakce

Shoda jmen. — Vážený pane redaktore, z posledních 3 čísel „Přítomnosti“ jsem se dozvěděl, že žije a píše nějaký můj jmenovec Ing. Václav Havel, který se zabývá otázkami hospodářskými. Tato shoda jmen a okolností by mohla vyvolat nedorozumění a proto bych Vás prosil o uveřejnění poznámky v „Přítomnosti“, že pisatel článku „Na adresu generace vládnoucí“ není totožným s pisatelem článků „Všichni na palubu“ a „Slovo má automobil“. Předem Vám děkuje Vás oddaný Ing. Václav M. Havel.

Pokračování článku „Rub krásné medaile“ byli jsme nuceni pro nával látky odložit do příštího čísla.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.)

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno - Česká 16.

Nakladatelství SFINX, přehlížeje svou vydavatelskou činnost v době pro nakladatelské podnikání kromobýčejně nepříznivé, máže s uspokojením poukázat na výmluvná fakta, jež rozhodnuta jeho činností za uplynulý rok:

Státní literární cena byla udělena románu Vladislava Vančury MARKÉTA LAZAROVÁ, rovněž Jiráskova literární cena hlav. města Prahy byla udělena románu Benjamina Kličky BOBROVĚ. Obě tyto knihy vyšly v knihovně PYRAMIDA, která za redakce Emila Vachky již po dva roky předkládá nejhodnotnější výběr původní románové tvorby. Knihám PYRAMIDA dostalo se kromě těchto dvou literárních poct uznání v anketě LIDOVÝCH NOVÍN a nejlepší knize roku. Tak MARKÉTA LAZAROVÁ Vladislava Vančury obdržela nejvíce hlasů. Ale i ostatním knihám PYRAMIDY (Kopta, Nor, Mühlberger a j.) byla v anketě věnována zasloužená pozornost. Dotazník u městských knihovníků (anketa ČESKÉHO SLOVA ze dne 20./XII. 1931) rovněž přesvědčuje, že beletristické knihy nakladatelství SFINX dosáhly u čtenářů široké odezvy. Také pro spisy kmenových autorů SFINX mluví statistická data obecních i spolkových knihoven.

O aktuálnosti jednotlivých knih svědčí skutečnost, neboť ze 65 vydaných publikací za minulý rok bylo 12 knih úplně rozebráno a to v 5 případech ve třech nedělích. — Po této uspokojivé bilanci máže nakladatelství SFINX hledět s důvěrou na realizaci svého dalšího podnikání.

Knihovna národního čtenáře PYRAMIDA, jejíž význam a posláni po násluze ocenila česká kritika, jakož i pocty, kterých se dostalo jejím autorům udělením Státní a Jiráskovy ceny — přinese opět návažná díla původní románové tvorby. Vyjde tu nový román Vančurův, Koptův, Werfelův, pražský román Brodův a j. Již z těchto jmen je patrné, že nový ročník PYRAMIDY nebylo lze nežší obsadit.

V SEBRANÝCH SPISECH EMILA VACHKA vyjde román SVATÁ, jenž je druhým samostatným dílem ROMANCE O CHÁMU DITINEVLOVI. — Vyšle Sebrané spisy Jaroslava Marie byly již nyní doplněny třemi novými romány. Jsou to romány: WERTHER, DÁMY, SVĚTICE A DĚVKY a SLADKÝ UPIR. — V díle J. V. Rosálka vyjde již ve III. vydání román TRI CARŠTÍ OFICÍRI a nový román GIGOLO.

V knihovně SVS 15, jejíž dosud vyšlé svazky za rekordně levnou cenu vyvolaly senzáci na knižním trhu, vyjdou další pozoruhodné knihy: Tři hutné romány Vojtěcha Martínka: JAKUB OŘEVA, PLAMENY (poctěno státní literární cenou za rok 1928) a ZEMĚ DUNĚI, které představují ojedinělou českou románovou tvorbu z doby národního a sociálního kvašení válečného a poválečného Ostravska. Následovatí bude nové, již třetí vydání „knihy svědčí“ Jaroslava Marie, PANSTVO V TALÁRU, jež vyjde ve dvou dílech, kniha mistra konversačního romanu Ladislava Vladky LÁSKA V BATUŘE, romantický a dobrodružný román Felice Tévra, PRAPODIVNÁ HISTORIE. Pořadí této knihovny dokončí detektivní román Emila Vachka, MUŽ A STÍN.

Nejoblíbenější lidová edice SERIE SFINX bude zahájena pokračováním legionářské trilogie Adolfa Zemana, románem ŠIROTCI. Z dalších původních noviněk byl konečně objeven pravý český detektivní román Viktora Bočka, VYHASLÉ OČI, kniha z bolševického převratu od J. V. Rosálka, POSLEDNÍ KULOMET, živelná epická skladba Karla Pícky z romantického prostředí černo-ohorského ROZVRAT RODU AGICŮ a kronika Z. M. Kudče nazvaná HORÁCKÁ REPUBLIKA. — Z překladů vyjde v SERII SFINX od Alexandra Kellera LAPÁČ, Raňafa Sabatiniho NÁVRAT KAPITANA BLOODA, Johna Buchana SPIKLENCI, Kurta Siodmaka MĚSTO V MLHÁCH a Josefa Delmonta ZEMĚTŘESEŇI.

V básnické sbírce RŮŽOVÁ ZAHRADA vyjde VÝBOR Z RUSKÉ POESIE, za redakce B. Mathesia, básnické dílo Jaroslava Seiferta a Konstantina Biebla.

Z velkých vědeckých děl nutno především upozorniti na ŠKOLU VSEVDNOU, v níž vyjde třetí díl VÝVOJE A DNEŠNÍ SOUSTAVY ŠKOLSTVÍ od univ. prof. Dr. Otakara Kádnera, Míčkova studie AMERIKA SE UČÍ a později Pietschova ELEKTRINA. — Díle z vědeckého díla přítomné generace — ČESKOSLOVENSKÉ VLASTIVĚDY vyjdou svazky: DEJINY (redakce: univ. prof. dr. V. Novotný) a PÍSEMNICTVÍ (redakce: univ. prof. dr. A. Pražák). — A posléze knihy, které přicházejí v pravý čas, aby pomohaly odolat krizi: II. a III. díl ENCYKLOPEDIJE VÝKONNOSTI (VÝBORA A OBCHOD), vydávané pod protektorátem Masarykovy akademie práce.

Z krásné literatury překladové světového významu chystá se především Gideovo: JESTLIŽE ZRNO NEZAJDE.

Ve VÝBORU Z KRÁSNE PRÓZY ČESKOSLOVENSKÉ, jež je nezapomenutelným dílem pro generace, bude pokračováno za pečlivé redakce spisovatele Karla Sezimy.

Oba časopisy, LITERÁRNÍ NOVINY a TYP budou rozšířeny, zpestřeny a přinesou mnohá zlepšení.

Před sedmdesáti lety zemřela pramáť českých spisovatelek

BOŽENA NĚMCOVÁ

(* 4. II. 1820 † 20. I. 1862)

BOŽENA NĚMCOVÁ je zakladatelkou české epické prosy. Nejlepší její znalec, profesor dr. V. Tille, mezi jiným praví o jejím díle, že „... styl Němcové nebyl dostižen žádným ze současníků a v pozdější české literatuře je málo příkladů tak dokonalé, vyrovnané harmonie slova a myšlenky, tak čistého a prostého výrazu citu a tak přirozené a přec umělé a výstižné mluvy.“ A přece měla sama tak málo štěstí se svými knihami! Krásné chvíle čistě radosti, které prožívá autor nad prvními exempláři svého díla, byly jí skoro vždy ztrpčeny chatrnou úpravou a tiskovými chybami, ač víme, jak právě ona toužila po pěkném vydání a sama ze skrovného honoráře nelitovala přispěti na Mánestvů dřevoryt k Slovenským pohádkám. Její životopisec vypravuje, kterak den před skonem, když přišly z Litomyšle první výtisky Babičky, tištěné na hrubém, chatrném papíře s hrubou obálkou, plně chyb, zaplakala žalostí, že se nespšnilo ani poslední její přání spatřit své životní dílo v úpravě dokonalé.

Zařadili-li jsme tedy do našeho Pantheonu, v němž vychází vzorná vydání spisovatelů domácích i cizích, také soubor Spisů Boženy Němcové, činíme tak především z piety k slavné autorce, která jistě v první řadě zaslouhuje, aby dílo její dostalo rámec pečlivé grafické úpravy (prof. Petr Dillinger), aby text byl přesný (redigoval jej profesor dr. K. Híkl) a aby sličný exterieur souboru spojoval se s levnými cenami edice vpravdě lidové. Vydání, rozvržené na osm svazků, s poznámkami a literárně-historickým slovoem, objímá 5038 stran úhledné osmerky: tištěno na tenkém, biblovém, krásném papíře.

I. **Babička**. - Obrazy ze života venkovského. Grafická úprava Petra Dillingera. 330 stran. (Pantheonu sv. 33.) Brož. Kč 12-50. Váz. Kč 22-50.

II. **Pohorská vesnice**. - 288 stran. (Pantheonu sv. 34.) Brož. Kč 12-50. Váz. Kč 22-50.

III. a IV. **České národní báchorky a pověsti**. - I. a II. 456 a 500 stran. (Pantheonu sv. 35. a 36.) Brož. Kč 17-50 a 20. Váz. Kč 27-50 a 30.

V. **Povídky a básně**. - 788 stran. (Pantheonu sv. 37.) Brož. Kč 35.—. Váz. Kč 45.—.

VI. **Slovenské národní pohádky a pověsti**. - 784 stran. (Pantheonu sv. 38.) Brož. Kč 35.—. Váz. Kč 45.—.

VII. **Studie národopisné**. - 844 stran. (Pantheonu sv. 39.) Brož. Kč 37-50. Váz. Kč 47-50.

VIII. **Korespondence**. - Výbor. 1048 stran. (Pantheonu sv. 40.) Brož. Kč 47-50. Váz. Kč 57-50.

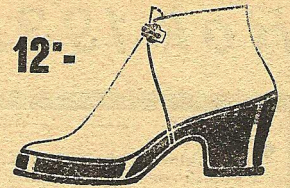
5038 stran biblového papíru v 8 úhledných svazcích v grafické úpravě a s titul. kresbami Petra Dillingera stojí brož. Kč 217,50, v pův. vazbě Kč 297,50. Použijte výhod našeho splátkového způsobu placení k doplnění své bibliotéky, v níž Spisy Boženy Němcové budou nejenom holdem památce největší z našich spisovatelek, ale také ozdobou nejkrásnější.

KNIHY SFINX OBDRŽÍTE U VŠECH KNIHKUPCŮ
SFINX, B. JANDA, PRAHA, KARLOVO 15

U v š e c h k n i h k u p c ů !
**FR. BOROVÝ, NAKLADATELSTVÍ,
PRAHA II., NÁRODNÍ TŘ. Č. 18**

12^{.-}

DOPRODEJ ZIMNÍ OBUVI ZNAČNĚ SNÍŽENÉ CENY

12^{.-}

Dámská domácí mikáda

Dámské gabard. přezůvky

Leden a únor jsou pro zdraví nejnebezpečnější měsíce - Využijte proto příležitosti, kterou Vám poskytujeme, místo, abychom zbytky naší zimní obuvi uskladňovali přes léto - chceme, aby raději chránila nohy lidí od nemoci

PAPUČE:		dříve:	nyní:	GUMOVÁ OBUV:		dříve:	nyní:
Dámská domácí mikáda	- - - -	Kč 15 ^{.-}	12 ^{.-}	Dámské gabardinové přezůvky	- -	Kč 15 ^{.-}	12 ^{.-}
Dámská domácí mikáda bez límce	- - - -		9 ^{.-}	Pánské celogum. přezůvky s límečkem	29 ^{.-}	25 ^{.-}	
Dámské plstěné trepky	- - - -	19 ^{.-}	15 ^{.-}	Dámské celogum. přezůvky na tlačky	49 ^{.-}	39 ^{.-}	
Dámské vysoké papuče na přezku	- - - -	29 ^{.-}	25 ^{.-}	Dámské celogumové s pat. uzávěrem	49 ^{.-}	39 ^{.-}	
Dětské teplé papučky	- - - -	9 ^{.-}	6 ^{.-}	Dámské celogum. vysoké s pat. uzáv.	59 ^{.-}	49 ^{.-}	
Dětská domácí mikáda	- - - -	12 ^{.-}	9 ^{.-}	Dámské celogumové »Kozáčky«	-	69 ^{.-}	59 ^{.-}
Dětské vysoké papučky na přezku č. 6-8	- - - -	15 ^{.-}	12 ^{.-}	Dětské celogumové přezůvky č. 6-8	19 ^{.-}	12 ^{.-}	
Dětské vysoké na přezku č. 9-1 ¹ / ₂	- - - -	19 ^{.-}	15 ^{.-}	Dětské celogumové přezůvky č. 9-1 ¹ / ₂	25 ^{.-}	19 ^{.-}	
Pánská plstěná mikáda	- - - -	19 ^{.-}	15 ^{.-}	Dětské celogumové vysoké přezůvky	39 ^{.-}	25 ^{.-}	
Pánské plstěné trepky	- - - -	25 ^{.-}	19 ^{.-}	Pánské celogum. přezůvky s pat. uzáv.	49 ^{.-}	39 ^{.-}	
Pánské vysoké papuče na přezku	- - - -	35 ^{.-}	29 ^{.-}	Pánské gabardinové přezůvky	- -	39 ^{.-}	29 ^{.-}

PUNČOCHY DÁMSKÉ I DĚTSKÉ A PÁNSKÉ PONOŽKY SNÍŽILI JSME AŽ O 30%. A PRODÁVÁME:

PÁNSKÉ: trvanlivé bavl. Kč 3^{.-}, teplé zimní Kč 4^{.-}, hladké příz. Kč 5^{.-}, jemné florové Kč 7^{.-}, vlněné Kč 8^{.-}, silné vlněné do gumové obuvi Kč 9^{.-}, hedvábné Kč 10^{.-}

DÁMSKÉ: Zimní sportovní Kč 5^{.-}, trvanlivé bavl. Kč 5^{.-}, silné zimní vlněné ponožky do gumové obuvi Kč 8^{.-}, teplé vlněné Kč 9^{.-}, jemné florové neb hedvábné Kč 10^{.-}, hedvábné „Bemberg“ Kč 15^{.-}, vlněné podvlékací pod hedv. punčochy Kč 7^{.-}, zimní vlněné Kč 16^{.-}, modní hedvábné s vlnou Kč 19^{.-}

DĚTSKÉ: Velmi trvanlivé č. 2-4 Kč 3^{.-}, č. 6-7-8 Kč 5^{.-}. Jemnější provedení Kč 5^{.-} a Kč 7^{.-}. Zimní vlněné Kč 5^{.-} a 7^{.-}. Silné vlněné do gumové obuvi Kč 5^{.-} a 7^{.-}

Naše levné ceny umožňují každému, aby si opatřil vhodnou zimní obuv. Všichni, kteří máte ve svém rozpočtu těžkosti s obutím, přijďte k nám, poradíme — obujeme Vás

Bata

UVAŽOVALI JSTE

ZNÁTE

NEZAJÍMÁ VÁS

kdy je výhodnější investovati peníze do nemovitostí a kdy do státních či jiných cenných papírů?

daňové a poplatkové úlevy při nákladných investicích?

jak se hospodaří státními či obecními prostředky, to jest Vašimi penězi? - Dejte si zodpovědět tyto a sta jiných, dnes nad jiné důležitých otázek povolaným odborníkem ministrem financí mimo službu a universitním profesorem drem K. Englišem, jehož populární výklad hospodářství státního a obecního vychází právě v seš. à Kč 4^{.-} pod názvem

MALÁ FINANČNÍ VĚDA

v nakladatelství Fr. Borový, Praha II, Národní třída čís. 18

a které Vám dodá každý knihkupec